

Universitätsbibliothek Wien

I

A

209.335

Adlig. sunt:

1. Stöffler & J. Gauricus. Alm anach.
novar. Venetis 1513. 4°

2. Roedel, Astralabii declaratio.
Aegantiae 1535. 4°

3. Loritus. De geographia liber
unus. Friburgi 1533. 4°

4. Eichmann. Annulorum astron.
componendi ratio. Narpurgi
1537. 4°

5. Müller. De compositione meteo-
roscopii epistolae. [Ingolstadii
1533] 4°

6. Stöffler. Cosmographicae ali-
quot descriptiones. Narpurgi
1537. 4°

7. Pit. Boumer. De orbis terrarum
sive compendium. [Nerim-
bergae 1538] 8°

8. Henricus. Opera. [Clag.
1515] 4°

N. 1. Dupl.

N. 2. Non adest.

N. 3. Non adest.

15.

3.

HENRICI GLA

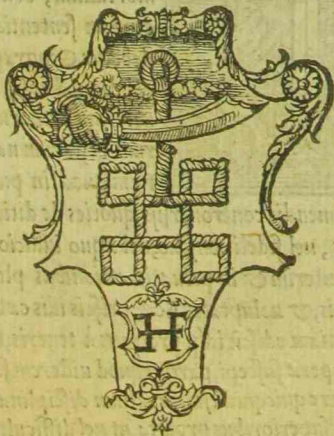
REANI HELVETII, POETAE LAVO

REATI DE GEOGRAPHIA LI

BER VNVS, AB IPSO AV

THORE IAM TERTIO

RECOGNITVS.

APVD FRIBVRGV M BRIS-

GOIAE, AN. M. D. XXXIII.

CLARISSIMO

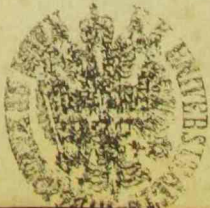
POLONIAE BARONI, D. IOAN-
NI A' LASKO, DECANO ET

Administratori Gneznii. & c. HENRI-

CVS GLAREANVS, S. D.

INTER DISCIPLINAS
liberales, quæ citra controuersiam
plurimum adferunt utilitatis uitæ
mortalium, ornatissime uir, mea
quidem sententia præcipuus locus
debetur Geographiæ, non tantum
ob id, quod absq; hac cæca est omnis
ueterum authorum lectio, surda re-
rum gestarum narratio, uerum et-
iam quod in publicis consultatio-
nibus, inq; dirimendis controuersijs, quoties de diuisionis finibus ambi-
gunt principes, uel fideli consilio, uel æquo iudicio iuuat ciuitatem.
Nihilò secius interim & in priuatis actionibus plurimum adferens
& commoditatis, & uoluptatis. Eoq; præseis illis cæteræ disciplinæ di-
sci solent, hæc etiam edisci: idq; protinus à teneris, ut aiunt, unguicu-
lis. Hoc igitur operæ suscepì, partim quod uiderem fatali quadam cala-
mitate, pessum ire quicquid est liberalium disciplinarum: partim quod
hæc ars sic est à superioribus prodita, ut uel difficultate uulgus deter-
reant, uel rerum confusione, lectorem, nò institutum huius disciplinæ
principijs ita circumagant, ut semper discat, perdiscat nunquam, ne
quid interim loquar de ijs, qui tradiderunt, quod ipsi non intellexe-
runt.

runt. Nam ut Ptolemæi Geographia, summum huius negocij artificium, non conuenit rudibus, ita multum erroris est in elenchis adiectis. Strabo Homericæ Philosophiæ admirator, ac diligens rerum omnium indagator, Chorographiam nobis uerius, quàm Geographiâ tradidit. Ipsius Procli Sphæra nimis concisa est, & ad horizonta Græciæ non absq; magna duorum circulorum confusione descripta.

Ioannis autem à sacro busto (ut uocant) tractatus, in uniuersum quidem à me non reijcitur: quæ tamen de parallelis, ac climatibus scripsit, planè mutila sunt, ut in opere nostro demonstrabimus. Stephanus indicem descripsit, cui fidere multum non ausim: Et nominum mutilatio apud eum multâ inducit obscuritatem. Deniq; ex Plinio, Pomponioq; Mela, quid fructus feret, qui non inbutus huius disciplinæ rudimentis accefferit? De Macrobio, cæterisque similibus, non habeo pronunciare quid sentiam, cum multi eorum, ut penè ueteres omnes, in terræ situ aberrarint. Quoniam autem iuxta Flaccum, cœpisse dimidium facti est, quo plures ad huius disciplinæ studium accenderemus, uiam aperuimus, ac semitam compendiariam communistrauimus, quasiq; filum porreximus, quo citra errorem ex aliorum labyrinthis sese lector possit explicare. Et si pateris, ut aliquid gloriosius de me ipso prædicem, quanquam arbitror hoc me uere posse dicere, sic in hoc libello me gessi, ut candidus lector confessor sit, me nec temere, nec sine fructu lectorum, hanc post tot egregios scriptores suscepisse prouinciã. Cæterum ut hoc quicquid est lucubrationum tuarum tuo nomini dicarem IOANNES Lastanæ gentis, imò totius regni Poloniæ præcipuum decus, partim in causa fuit hortator, magnus ille ERASMVVS Roterodamus: quem ego uirum cū ipsius maxime merito, ut parentem colerim semper, plurimiq; fecerim, tamen longe charior esse cepit, posteaquàm animaduerti quanti tu illū faceres: Partim ut tuum desiderium saltem hoc pacto lenirem: Partim ut huic opusculo te uel iudicē præberes, uel protectorē. Postremo, ut iuuentus tuo exēplo prouocata, libētius hæc disciplinas amplecteretur

EPISTLA DEDICATORIA.

quas omnes tu ista etate, ista nobilitate, tanto studio, & amplexus es,
 & absoluiſti. Nimirum non incassum præluxit tibi Reuerend. in Chris-
 ſto Pater D. Ioannes à Laſko patruus tuus, Archiepiſcopus totius ree-
 gni Poloniæ, ac ipsius Victoriſſimi, Illuſtriſſimique SIGIS-
 M V N D I Regis oculus. Cuius Præſulis animi dotes cum re-
 cenſere audimus, cum uitam eius innocentem, ac uere Chriſtianam,
 non multum deſyderare uidemur ueterum Episcoporum exemplum,
 naſcentisq; Eccleſiæ lumina. Sed laudum iam dudum ſat eſt. Glarea-
 num noſti, quàm ingenuè dicat quæ animo ſentit, minimeq; aliud
 in pectore, aliud in lingua habeat. Vale literarum unicum
 decus ac præſidium. Baſilæ ex Collegio no-
 ſtro. Anno à natali Chriſti,

M. D. XXIX.

HENRICI GLA-

REANI HELVETII, POETAE
LAVREATI DE GEOGRA-
PHIA LIBER.

DE GEOMETRIAE PRINCIPIIS AD
SPHAERAE ASTRONOMICAE
notitiam necessarijs. CAPVT .I.

FIGURA EST QVAE TER-
mino, uel terminis clauditur. Termino, ut circulus.
Terminis, ut reliquae figurae.

Terminus est cuiusque rei finis.

Figura plana est, cuius medium neque subsultat,
neque ab extremis egreditur.

Circulus est figura plana, una quidem circumducta linea conten-
ta, in cuius medio punctus est, a quo omnes rectae lineae, ad circumductā
lineam eiectae, sibi inuicem sunt aequales.

Circumferentia est linea, quae circulum continet, ad quam lineae rec-
tae, ac sibi inuicem aequales, educuntur. Haec autem est ambitus, & cir-
cuitus, curuaturaque, & nonnunquam, licet ἀκρόβας, circulus a Lac-
tinis dicitur. Graecis uero περιφέρεια.

Centrum circuli, est punctus ille, a quo omnes lineae rectae, ad ambi-
tum circuli eiectae, inuicem sunt aequales.

Linea recta est, quae ex aequo sua puncta interiacet: Vel, breuissi-
ma a puncto ad punctum extensio, ut hic, a.

Lineae Parallele aequae distantes sunt, ita, ut si in infinitum protrahā-
tur, nunquam concurrant. Quales sunt quae sunt a rotis currum, ut hic, b.

Non parallelae.

A

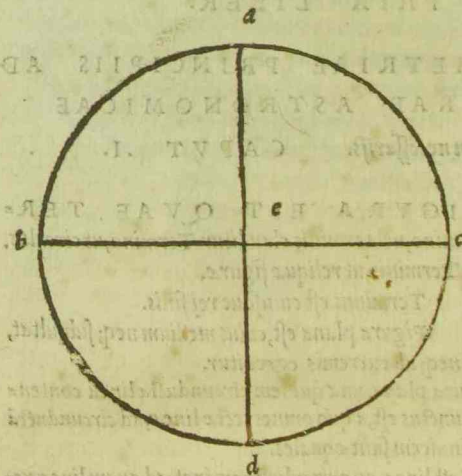
3

Diametrus

HEN. GLAREANI

Diameter circuli, est quævis linea recta per centrū circuli transiens, utrinque ad circumferentiam circuli pertingens. Hæc linea latine dimetiens dicitur.

Dimidius circulus est figura plana, diametro circuli, & medietate peripheriæ contenta.

Exemplum harum definitio-
num, a b d c e,
tota superficies
circulus est, a b
d c circumfere-
tia. b c, uel a d
diameter. e,
punctus, centrū
circuli est. a b c
dimidius circulus. e b, e a, e c,
e d, lineæ à cen-
tro ductæ inui-
cem æquales.

a b e, quarta circuli pars, qui & quadrans dicitur.

Angulus fit ex duarum linearum mutuo contactu. Est enim figura particula, à lineæ contactu in amplitudinem surgens.

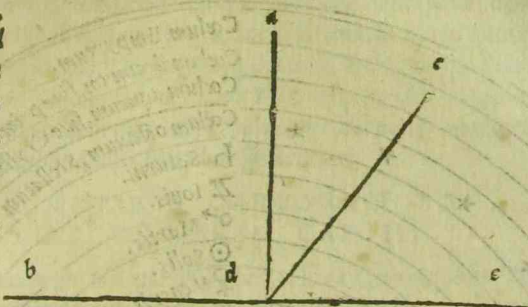
Angulus rectus est, qui ex lineæ super lineam cadente, & utrinque altrinsecus duos inuicem æquales angulos faciente, causatur.

Obtusus angulus est, qui recto maior. Acutus, qui recto minor.

Angulus rectilineus est, qui ex rectis lineis causatur: aut quem lineæ rectæ continent.

Exemplum

Exemplū,
a d b, et a d
c, anguli re
cti. b d e, an
gulus obtu
sus & recto
maior. e d c
angulus ae
cutus & re
cto minor.

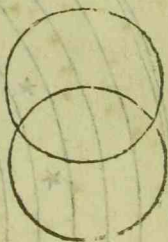
Angulus curuus, siue circularis est, quem lineæ curuæ, siue circula
res causant, ut in sectione circulorum fieri uidemus.

Angulus spheræ est, quem duo circuli spheræ suis circumfere
ntijs continent, quales in quouis globo sūt ex intersectione circulorū.

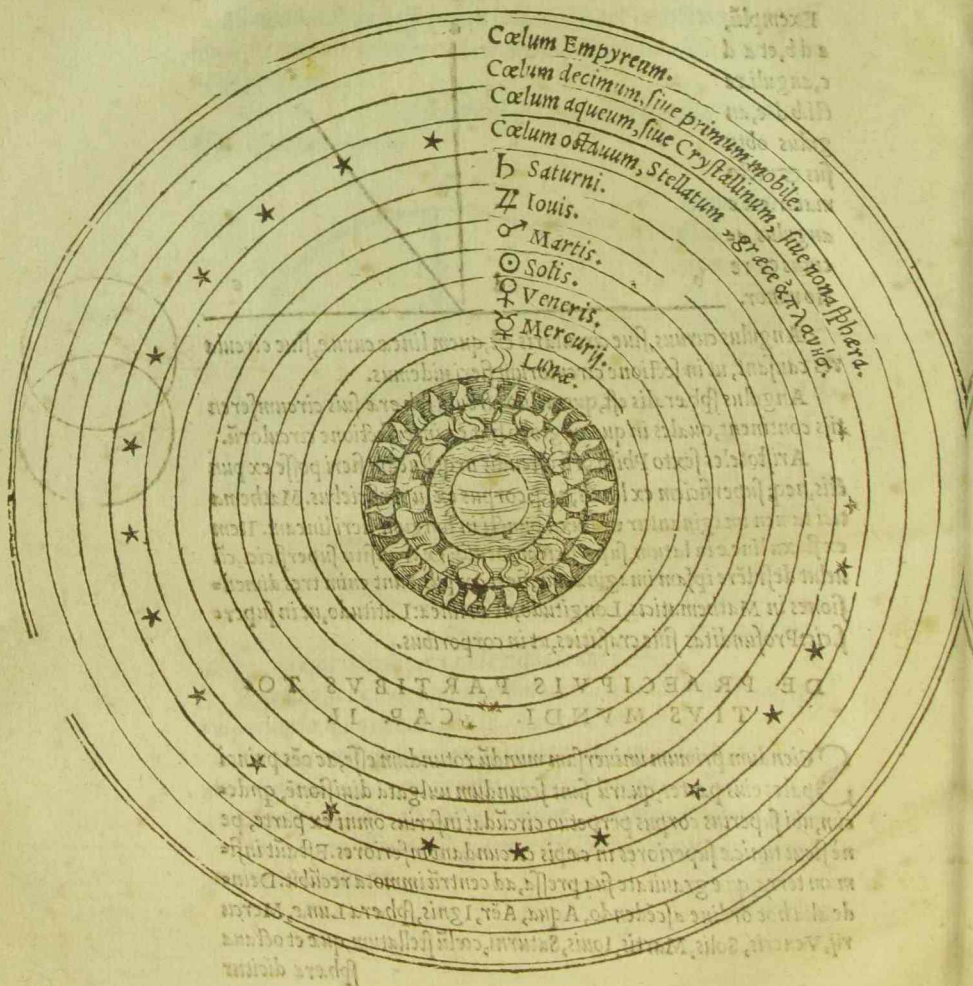
Aristoteles sexto Phisicorū ostendit neq; lineam fieri posse ex pun
ctis, neq; superficiem ex lineis, neq; corpus ex superficiebus. Mathema
tici tamen imaginantur ex fluxu puncti in longum, fieri lineam. Item
ex fluxu lineæ in latum, superficiem. Deniq; ex transitu superficiæ, cū
uelut de sidere ipsam imaginamur, fieri corpus. Sunt enim tres dimen
siones in Mathematicis, Longitudo, ut in lineæ: Latitudo, ut in super
ficie: Profunditas siue crassities, ut in corporibus.

DE PRÆCIPVIS PARTIBVS TO
TIVS MVNDI. CAP. II.

Sciendum primum uniuersum mundū rotundum esse, ac oēs princi
pales eius partes, quarū sunt secundum uulgatā diuisionē, q̄ndæ
cim, ubi superius corpus perpetuo circūdat inferius omni ex parte, pe
nē sicut tunica superiores in capis circūdant inferiores. Est aut̄ infī
mum terra, quæ grauitate sua pressa, ad centrū immota recūbit. Deins
de alia hoc ordine ascēdendo, Aqua, Aër, Ignis, spheræ Lunæ, Mercu
rij, Veneris, Solis, Martis, Iouis, Saturni, cælū stellatum, quæ et octaua
spheræ dicitur

GEOGRAPHICA 33

Sphæra dicitur, & ἀπὸ λαβῆς à Græcis. In ea sunt omnes stellæ, exceptis septem Planetis. Nona sphæra, quæ stellis omnibus caret. Decima quæ & primum mobile, & ipsa absq; stellis est. Undecima, quod cælum Empyreum à Theologis nominatur. Totus itaq; mundus ex quatuor elementis est parte corruptibili, & undecim cælis parte incorruptibili. Est autem hæc diuisio secundum substantiam.

DE MOTIBVS CORPORVM TOTIVS VNIVERSI. CAP. III.

OMne corpus mouetur uel sursum, ut leuia, Ignis atq; Aër: Vel deorsum, ut grauia, terra & aqua: Vel secundum circulum, ut cælestia corpora. Motus sursum uocatur motus à medio, id est, centro terræ. Motus deorsum, ad medium: quia ad centrum terræ. Motus circularis autem dicitur motus circa medium, id est, centrum. Motus igitur sursum & deorsum non in infinitum sunt, sed usq; ad sphæram lunæ, ac centrum terræ. Ergo antipodes non minus quàm nos, ad centrum terræ naturæ tendunt. Recte quoq; à poëta dictum est: Cælum undique sursum.

Decima sphæra, quæ & primum mobile, unico mouetur motu, ab oriente in occidentem, super polos mundi, & æquinoctialem. Hic motus omnium notissimus est, circulumq; totum absoluit intra .24. horas. Hic etiam omnia corpora inferiora secum rapit. Quanto igitur corpora ab ea sphæra plus distant, tanto tardius mouentur eo motu, quod potissimum apparet in luna. Hæc enim intra .28. ferme dies totam circuitionem perdit, quod motum eius sphære assequi non potest. Porro hic motus simplex est, & uniformis, & regularis.

Sequitur nona sphæra, quæ duos habet motus. Vnum superioris sphære, de quo iam dictum est. Alterum ex se, & ex sua natura, ab occasu ad ortum super eclipticam lineam, & polos zodiaci. Multi illum uocant, motum defectionis, propterea, quod omnes inferiores sphære

B deficiunt

deficiunt à perfectione primi mobilis.

Octaua sphaera tribus mouetur motibus, decimæ sphaeræ, nonæ sphaeræ, & suo proprio motu, qui est à Septentrione in Meridiem, superq; principia Arietis & Libræ. Et uocatur motus trepidationis. Hanc sphaeram omnis antiquitas credidit primam esse, nec aliam super eam. Verum Neoterici duas alias inuenerunt, persuasi rationibus quibusdam, quas non piguit adscribere, ut si quid utilitatis ex ijs haberi possit, non desint studiosis. Itaq; notandum, quod omne corpus, uel est simplex, ut quatuor elementa & cælum: Vel mixtū, ut alia omnia. Item per se mouetur, quod ab interna natura habet, cur sic moueatur, ut lapis deorsum. Per accidens uero, quod ab externo aliquo mouetur, ut lapis sursum per iacentis uim mouetur.

Sunt aut hypotheses, siue à Phisicis postulata.

Cuiusuis corporis simplicis unicus est motus per se. Item, Omne corpus, quod pluribus mouetur motibus, unum per se habet, alios per accidens. Item superior sphaera mouet inferiorem, non aut contra.

Item, Stelle mouentur ad motum sphaeræ, quemadmodū clauus ad motū rotæ. Est enim stella densior sui orbis pars, ait Aristoteles libro secundo de cælo & mundo. Experimento autem constat, octauam sphaeram tribus moueri motibus, Necesse igitur est duo supra eam esse corpora. Et quamuis ea uisui subiecta non sint, rationibus tamen efficacibus illic esse demonstrantur. Sunt autem hi tres motus, primus, decimæ sphaeræ, secundus nonæ, tertius octauæ, ab septentrione in meridiem, super principia Arietis & Libræ, ut iam dictum est. At hæc pluribus quam oportuit egimus, potissimum tamē hac de causa, quod postea in circuloꝝ descriptionibus, motus primi mobilis frequens introducitur. Cuius uero sphaeræ sit, certo definire, nostrum negotium ut non multum iuuat, ita haud magnopere impedit etiam si ignoretur. Idem sentio de longa ac operosa tractatione Planetarum, ac eorū motu, quippe quæ ad hanc nostram scientiam non exigantur. Geographus enim

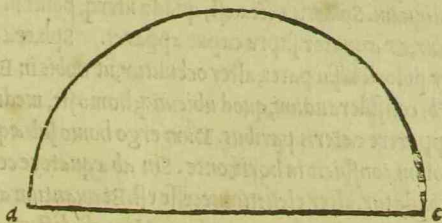
phus enim ab Astrologo excussa, ac recte demonstrata, tanquam hypothesis accipit. Qua de re oppido quam pulchre ac copiose Straboli libro. 2. disseruit. Sat erit nobis, qui epitomen scribimus, de sphaera rudimentis iuuentutē admonuisse, ac qua poterimus facilitate duxisse. De bent itaq; eius rei nouitij auditores, perpetuo in memoria habere quatuor mundi plagas, orientem occidentemq; solem, Meridiem & Septentrionem, ut quorsum quæuis regio uergat, intelligant.

QVID SPHAERA, AXIS, POLI,
quæ polorum nomina. CAP. IIII.

Sphaera est (ut ait Euclides libro. xi. elementorum) quando semicirculi manente dimetiente, circūductus semicirculus in seipsum rursus reuoluitur, unde incœpit circumassumpta figura. Hæc definitio causalis est, & imaginaria, ut plerumq; sunt Mathematicorum. Imaginantur enim Mathematici, ex infinitis superficiebus fieri corpus.

b

Exemplum. Sit semicirculus a b c. eius dimetiens in mobilis, a c. quod si circūagatur semicirculus ille, sphaeram fieri intelligimus.

Theodosius autem in libro de sphaeris ita ait: Sphaera est solida & corporea figura, una quidem conuexa superficie cōtenta, in cuius medio punctus est, à quo omnes rectæ lineæ, ad circumferentiam eductæ, inuicem sunt æquales. Et hæc definitio propria est, naturæ sphaeræ ad amissimū exprimens.

Axis sphaeræ, est linea recta, per centrum sphaeræ acta, circūferentia

B

2

tiæ ambas

HEN. GLAREANI

tie ambas extremitates attingens, circa quam sphaera uoluitur, quemadmodum rota circa axem.

Poli, qui & cardines & uertices dicuntur, sunt puncta axem terminantia. Omnis enim linea duobus finitur punctis. Poli itaq; duo sunt. Alter qui nobis in Europa, & maiore parte Asiae habitantibus, perpetuo apparet. Hic & Arcticus dicitur, & Borealis, & Aquilonicus, ac septentrionalis. Alter oppositus huic, qui antarcticus dicitur, & Notiticus, siue meridionalis. Is a nobis nunquam uidetur, sed ab antipodibus, quos esse, certo constat.

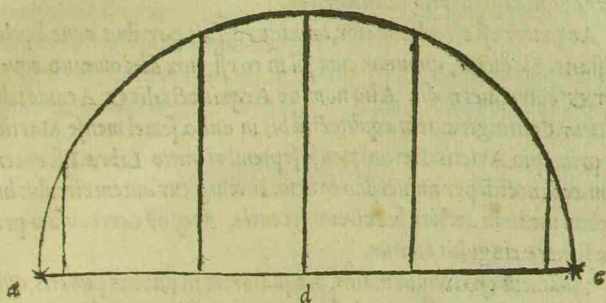
QVO PACTO SPHAERA DIVIDATUR, quid recta, quid obliqua sphaera. C. A. V.

SI, ut supra diximus, sphaera in aetherea, & elementorum corpora diuidi intelligitur, erit secundum substantiam diuisio. Quemadmodum si animal in hominem, equum, leonem, reliquasq; eius species diuidas. Altera uero eius diuisio est secundum accedens, in rectam & obliquam. Sphaera recta est, quando uterq; polus in horizonte conspiciatur, & aequator supra caput apparet. Sphaera obliqua est, dum alter polorum uisui patet, alter occultitur, ut nobis in Europa degentibus. Vbi considerandum, quod ubicunq; homo sit, medium caeli illi semper apparere ceteris paribus. Dum ergo homo sub aequatore est, utrunq; polum conspiciet in horizonte. Sin ab aequatore ceciderit, alter polus abscondatur, alter eleuetur necesse est. Et quantum ab aequatore disceditur, tanta erit polorum uariatio. Hinc est dictum apud Geographos, tantam esse poli ab horizonte eleuationem, quantum punctus uerticis (quem zenith uocant) ab aequatore semotus fuerit. Exemplum sphaerae rectae. *a b c*, media sphaera & recta. *b d*, aequatoris dimidietas. *a c*, poli in horizonte. *a d c*, axis sphaerae siue rectus horizon.

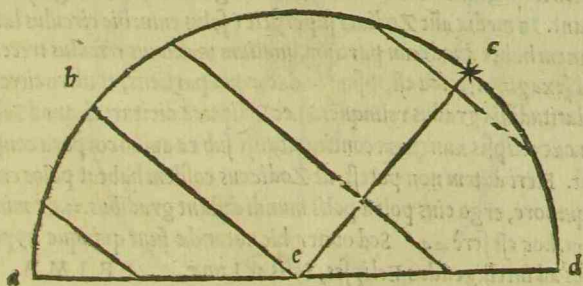
Exemplum sphaerae obliquae, *a b c d*, media sphaera & obliqua. *b c*, dimidium aequatoris. *c*, polus. *c e*, dimidius axis. *a c d*, horizon obliquus, ut est in nostra sphaera.

Sphæræ rectæ exemplum.

b

Exemplum sphæræ obliquæ.

DE DECEM CIRCVLIS QVOS IN
Cælo Astrologi imaginantur. CAP. VI.

Circuli in sphaera sunt duplices: Alij sunt maiores, qui sphaeram
in duo æqua diuidunt: Alij sunt minores, qui non in duo æqua,
sed in maius et minus sphaeram secernunt. Circulorum maiorum
sunt sex: Aequator, Zodiacus, Colurus æquinoctiorum, Colurus solsti-

B 3 tiorum

solstitiorum, Meridianus, & Horizon. Minorum circularum sunt quatuor, Arcticus, Antarcticus, Tropicus Cancrī, & Tropicus Capricorni. Sunt ergo decem in uniuersum.

Aequator est circulus maior, omniuaq; suis partibus aequē à polis distans. Sic dictus, quoniam cum sol in eo est, nox diei omnino aequatur, & cōtra, dies nocti. Alio nomine Aequinoctialis & Aequidialis dicitur. Contingit autem aequinoctiū bis in anno, semel mense Martio, in principio Arietis. Iterum mense septembri initio Libræ. Est autem tum aequinoctiū per uniuersum orbem. Intelligitur autem circulus hic cœlum medium ambire sua circumferentia, Atq; ob eam causam prima sphaera cingulus dicitur.

Zodiacus est circulus maior, Aequatorem in duobus punctis, quæ sunt principia Arietis & Libræ, dirimens, cuius una medietas ad Septentrionē, altera uero ad Austrum uergit. Latini eum Signiferum uocant. In media autē Zodiaci superficie (solus enim hic circulus latitudinem habet duodecim partium, qualium maximus circulus trecentarū sexaginta) linea est, ipsum in duo aequa partiens, et ultro citroq; sex latitudinis gradus relinquēs. Hæc Ecliptica dicitur: eo quod Solis Lunæue eclipses nunquam contingat, nisi sub ea ambo corpora consistant. Fieri autem non potest, ut Zodiacus eosdem habeat polos cum Aequatore, ergo eius poli à polis mundi distant gradibus. 23. & minutis. 51. hoc est serē. 24. Sed obiter hic notandæ sunt quinque hypotheses ad intelligendas Eclipses, Solis ac Lunæ. **PRIMA.**

Solem semper sub Ecliptica esse lineā, non etiam ceteros Planetas.

SECUNDA.

Lunam non habere per se lumen, sed à Sole accipere.

TERTIA.

Terram esse longe maiorem Luna.

QUARTA.

Non fieri Eclipsim, nisi secundum diametrum.

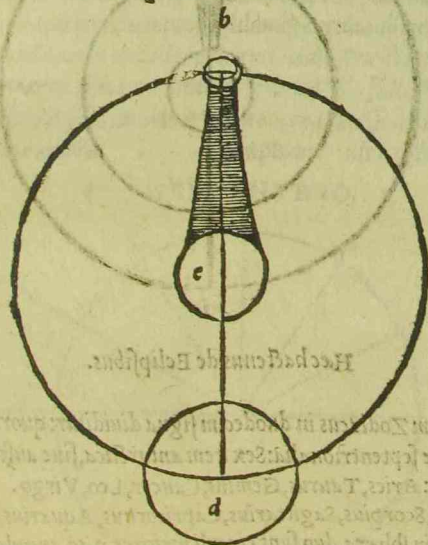
Quinta.

QVINTA

Lunæ corpus densum esse & minime translucentum.
 Estigitur Eclipsis solis, quando Luna inter terram Solemque secundum
 diametrum locatur. Luna uero Eclipsis est, quando terra inter So-
 lem Lunamque secundum diametrum ponitur.

a b c d, linea ecliptica. e, terra. b d, diametrus, per centra
 trium corporum means. d, Sol. b, Luna. umbra, e b.

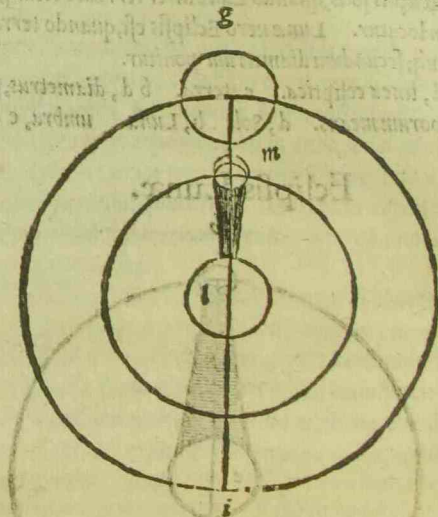
Eclipsis Lunæ.

Eclipsis Lunæ potest esse uniuersalis, Solis uero minime.

Eclipsis Solis.

f g h i, Solis sphaera sub ecliptica, m luna, l terra, umbra m l.

Hæc hætenus de Eclipsis.

Ceterum Zodiacus in duodecim signa diuiditur: quorum sex sunt arctica, siue septentrionalia: Sex item antarctica, siue australia. Arctici sunt hæc: Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo. Australia hæc: Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces.

Coluri in sphaera, duo sunt circuli maiores, q ad angulos rectos & sphaerales se intersecant, diuiduntq; quadrantes zodiaci & æquatoris. Sic dicti, quod Græci $\kappa\omicron\lambda\delta\epsilon\alpha$ mutila uocant & imperfecta, quæ admodum sunt coluri in cælo. Apparent enim dimidiati supra horizontem.

Colurus solstitiorum, est circulus maior per principia Canceri, & Capricorni

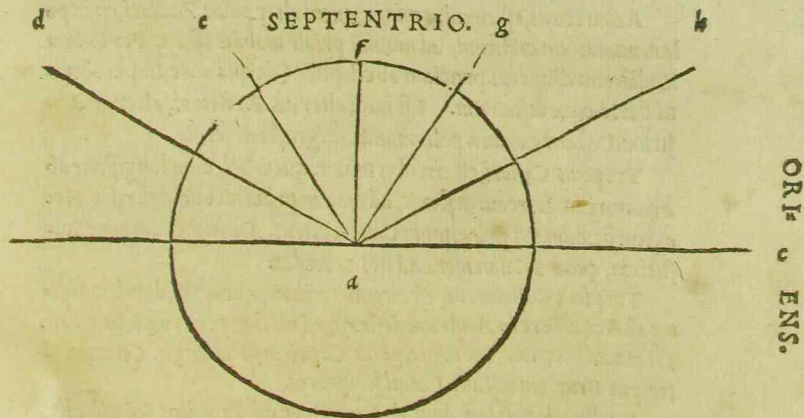
Capricorni, per polos Eclipticæ, pariter & polos mundi transiens. Hic & declinationum circulus dicitur.

Colurus æquinoctiorum itidem circulus maior est, per principia Arietis & Libræ, pariter ac polos mundi transiens.

Meridianus est circulus maior, per punctum uerticis et polos mundi transiens. Est autem punctus uerticis, qui recte supra rem ipsam ponitur, uelut in perpendicularo uidemus. Hic etiam zenith uulgo dicitur, & oppositus ei punctus Nadir. Nos non incommode (opinor) punctum pedum appellare possumus.

Linea meridiana autem sic inuenitur: In planum cum horizonte æque iacentem circulum pinge, stilumq; è medio ad perpendicularum erige, qui umbram in circuli planiciem iaciat. Porro tum considerata est ascendentis solis & occidentis umbra à stilo facta. Nam ubi ea breuissima fuerit, scias meridianum deducendum esse à stilo in extremum breuissima umbræ.

Exemplum: Sit c oriens, b occidentis,

MERIDIES.

a stilus erectus. umbra ab oriente in occidentem iacta maxima, a b. breuior a d, & adhuc breuior a e, breuissima autem a f in septentrionem i. l. t. a. Nam sequentes umbræ in ortum a g, a h, & a c, ita crescunt ordine, ut priores decreuerant. Est igitur a f linea meridiana.

In horologijs nostræ ætatis, lingula illa tremula, quæ circumuoluitur, lineam meridianam ostendit, quanquã non prorsus ad amussim. Neq; enim eodem meridiano nobiscum, inuenitur lapis ille, sed ali- quanto magis orientali. Ac eius auriculæ Septentrionem, tinet & ma- gnetem, qui in ijs regionibus reperitur.

Horizon, quem finitorem quoq; dicunt, est circulus maior, supe- rius hemisphærium ab inferiore diuidens. Estq; is, in quem sub dio con- sistentium, circumducentiumq; oculos, uidetur obtutus deficere, qui & partem cœli uisam, à non uisa dirimit. Diuersarum autem regionum uarius est horizon, & omnium horizontium capitis uertex, polus di- citur. Nam tale punctum omniuaque ab finitore, atq; ipso horizonte æque distat. Hactenus de circulis maioribus.

Arcticus, circulus minor est, quem polus Zodiaci ad motum primi mobilis, circa polum mundi arcticum describit.

Antarcticus, est circulus minor, quem alter polus Zodiaci, circa po- lum mundi antarcticum, ad motum primi mobilis efficit. Per Polum Zodiaci intelligimus punctum ab ecliptica (de qua ante diximus) om- ni parte æque distantem. Est itaq; alter ad Arcticum, alter ad Au- strum. Distant autem à polis mundi. 24. gradibus ferme.

Tropicus Canceri, est circulus minor, quem Sol, dum longissime ab æquatore in Boream deflexit, ad motum primi mobilis describit. Hoc autem fit, dum Sol principium Canceri intrat. Dicitur etiam tunc Sol- stitium, quod Sol non ultra ad nos procedat.

Tropicus Capricorni, est circulus minor, quem Sol, dum longissi- me ab Aequatore in Austrum deflexit, ad motum primi mobilis, efficit. Fit autem hoc, cum Sol principium Capricorni attingit. Ceterum id tempus Brumam uocant Latini scriptores.

Declinatio Solis est, dum ab Aequatore ad Tropicos Sol discedit. Arcus uero Coluri, interceptus à Tropico & Aequatore, distantiam
eius habet.

eius habet, quæ est .24. graduum fermè. Tantum enim etiam Tropici ab æquatore distant, & poli Zodiaci à polis mundi, ut iam dictum est.

Ascensio declinationi contrario modo intelligitur, dum Sol à Tropici Aequatori appropinquat, quanquam sensibile indicium dicit Solem ascendere, dum ad Tropicum Cancrì descendit: descendere uero, dum à Cancro ad Aequatorem cedit, cum potius tamen ascendat.

DE COMPOSITIONE MATERIALIS
SPHAERAE, ATQVE INIBI DE
Circulorum Theoria, CAP. VII.

Spharam materialem si quis componere uelit, hoc modo agat. Primum Coluros extruat, qui ad angulos rectos sphaeralesq; se intersecant. His, si ita uidebitur, axem aptet. Dein æquatorem cum ambobus Tropiciis, sed Aequatorem in medio, Tropicos ab Aequatore distantes .23. gradibus, & .51. minutis, hoc est quod nunc toties diximus .24. gradibus fermè. Sed notandum, primum circulis per quadrantes diuisis, ipsorum quidem quadrantum singulorum esse nonagenos gradus. Quare secundùm eam theoriàm, oportet reliqua spacia diuidere in circulis. Exempli gratia. Quadrans ita diuiditur: Primo in tres æquas partes: Et hæc deinde rursus in ternas alias: Deniq; hæc singulæ in decenas. Atq; ita in quouis quadrante .90. gradus emergunt. His ita habitis, facile est reliqua uel demere, uel addere. Nam unica hac distantia seruata. 24. fermè graduum, spacia in sphaera facile noscuntur. Tot enim gradibus distat Tropici ab Aequatore, atq; Arctici à suis polis: & Zodiacus ab altero Tropico ad alterũ ita ponitur, ut ecliptica ambobus contingat, scindat aut Aequatorem super Coluro Aequinoctiorũ, appropinquet uero polis super Coluro solstitiorum. Postremo Meridianus & Horizon aptentur secundum ipsorum descriptionem, et parata est Sphaera, quantum Geographico negotio usui est.

Integrum est res tota, aut rei pars, quæ sexagenaria diuisione non

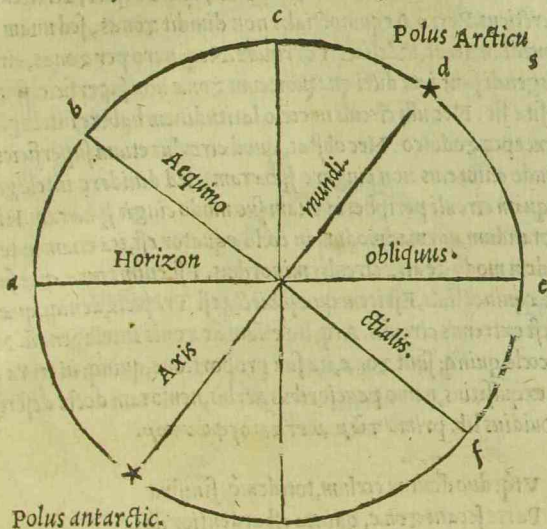
prouenit. Minutum est sexagesima pars integri. Secundū est sexagesima pars Minuti. Tertium, sexagesima pars Secundi: atq; ita deinceps secundum multitudinem unitate crescentem. Exemplum in circulis. Zodiacus diuiditur in .4. æquas portiones, quos quadrantes uocamus, Quadrans in tria signa, Signum in .30. gradus, Gradus in .60. minuta, Minutum in .60. secunda, Secundum in .60. tertia, &c.

Exemplum in tempore. Dies naturalis in .24. horas diuiditur. Hora in .60. minuta, Minutum in .60. secunda, Secundum in .60. tertia, et sic deinceps. Colligitur ergo quæ minuta præcedūt, esse integra: quæ uero sequuntur, esse partes integri.

QVID PER ELEVATIONEM POLI INTELLIGATUR. CAP. VIII.

Porro firmis rationibus demonstratum est ab Astrologis, ubicun-
que locorum homo fuerit, medium cœli illi semper apparere. Hoc
autem animaduertendum, in singulis regionibus, singulos esse hor-
izontes. Deniq; illud etiam operæ precium est notare, si homo sub
æquatore fuerit, illi apparere utrūq; polum in horizonte. Sin ab æqua-
tore cesserit polos uersus, alterum polorum eleuari, alterū deprimi in-
uisibilemq; reddi. Atq; ut res clarior sit, exemplo hoc demonstrandum
est. Cede ab æquatore septentrionē uersus uno gradu, polus Arcticus
uno gradu leuabitur, Antarcticus deprimetur, uerticis punctus, pe-
dumq; itidem uno gradu cedent. Item si ab æquatore ad Tropicū usq;
Canceri iueris, leuatus est polus Arcticus .24. gradibus ferme, totidem
Antarcticus depressus gradibus, tot etiā cesserit punctus oppositus uer-
ticali puncto, ac sic deinceps, donec sub ipsum polum cōcesseris. Qua-
tuor itaq; hæc puncta, magnā huic negocio lucem adferunt, quare dili-
genter consideranda sunt. Colligitur ex his, idē esse si dicas: polus nos-
ter .10. gradibus leuatur nobis: Siue: polus noster ab horizonte .10.
gradibus distat: Siue: zenith nostrum ab æquatore .10. gradibus abest.
Est autem

Est autem hæc huius rei demonstratio.

Sit Colurus nostro Meridiano iunctus, a b f. horizon a e. zenith eius c. æquator b f. Polus mundi arcticus, d. erit c e, quarta circuli pars, & b d similiter. Probatio. quia sunt quadrantes a polis ad suos circulos. Sunt autem quadrantes circulorum maiorum omnes æquales. Porro c d, cõmunis arcus est duorum quadrantũ c e, & d b. Ipso igitur dempto, reliqua erunt æqualia, uidelicet b e, distantia zenith ab æquatore, & d e eleuatio poli supra horizonta. Probatio. Si ab æqualibus æqualia demas, remanentia erunt æqualia.

DE QVINQVE ZONIS. CAP. IX.

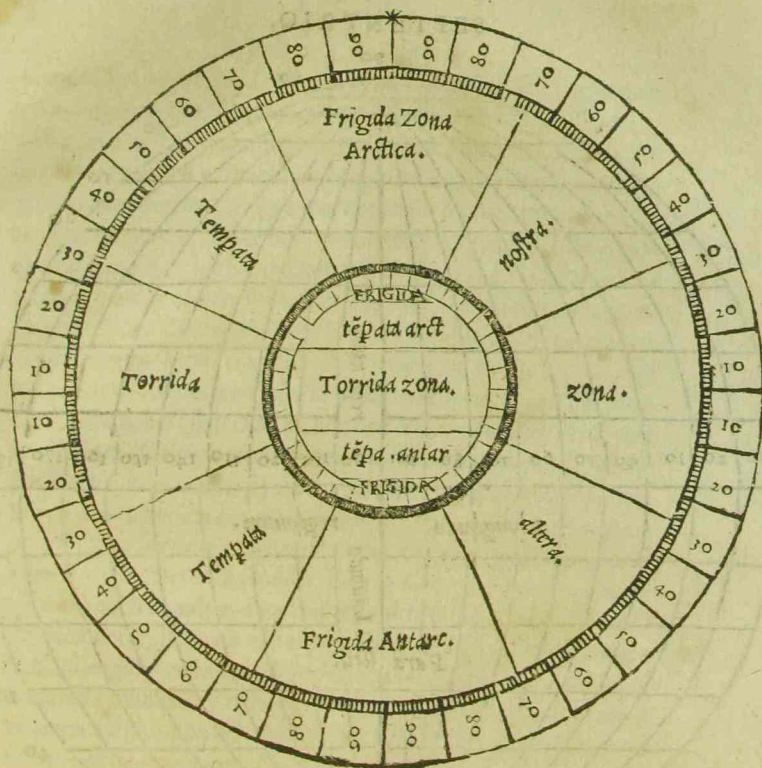
Zona est spaciũ de superficie cœli, ac eadem quidem proportionẽ terræ, inter duos circulos minores comprehensum. Sunt

c 3 autem

autem circuli diuidentes zonas, quatuor, duo Tropici, Arcticus et Antarcticus. Porro Aequinoctialis non diuidit zonas, sed unam zonam mediam secat, uidelicet Torridam. Neq; uero per zonas, circuli intelligendi sunt iam dicti quatuor: cum zonæ uox superficiei sphaeræ imposita sit. Nec ulli circuli in cælo latitudinem habere intelligantur, uno excepto zodiaco. Nec obstat, quod circulus etiam superficies est. Latitudo enim eius non cingere sphaeram, sed diuidere intelligitur, quanquam circuli peripheria etiam suo modo cingit sphaeram. Hic illud notandum, quemadmodum in cælo æquator est, ita etiam in terra, et eodem modo de alijs circulis minoribus. Est enim terra, quæ subiecta est æquinoctiali, Est item quæ subiecta est Tropici, deniq; quæ subiecta est extremis circulis. Atq; ita etiam de zonis intelligendū. Nam ut in cælo quinque sunt zonæ, ita sua proportionē, quinque in terra. Id nemo exquisitius, nemo paucioribus uerbis, nemo tam docte descripsit atq; Ouidius lib. primo τῶν μετὰ τοὺς πόλους.

Vtq; duo dextra cælum, totidemq; sinistra
 Parte secant zonæ, quinta est ardentior illis,
 Sic onus inclusum numero distinxit eodem
 Cura dei, totidemq; plagæ tellure premuntur.
 Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu.
 Nix tegit alta duas, totidem inter utraq; locauit,
 Temperiemq; dedit, mixta cum frigore flamma.

Latitudo zonarum facile habetur, si quis sciat distantiam quinque circularum. Nam 24. ferme gradus totum negotium uersant.

DE PARALLELIS, AC GNOMONVM
RATIONE. CAP. X.

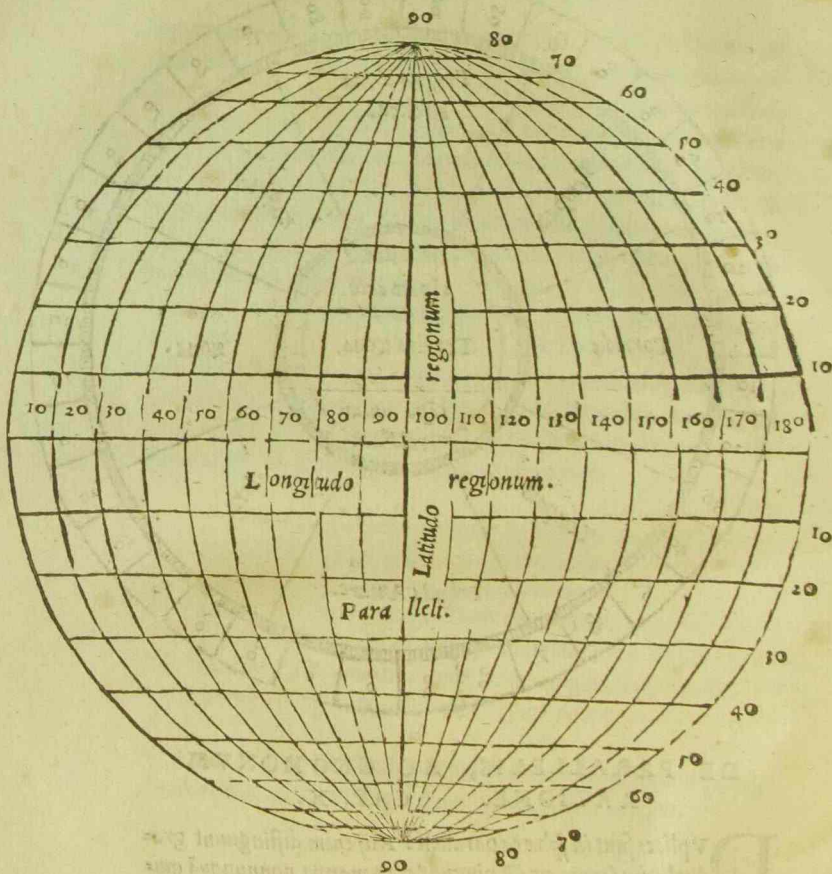
Duplices sunt in sphaera paralleli. Alij enim distinguunt gradus latitudinum, & illi pinguntur in mappa, nonnunquā quibus gradibus

HEN. GLAREANI

SEPTENTRIO.

OCCIDENS.

O RIENS.

MERIDIES.

GEOGRAPHIA.

nis gradibus, nonnunquam denis distantes, numerando ab æquatore polos uersus. Alij distinguunt differentias horarum dici artificialis.

Nam quo magis ab æquatore disceditur, tanto maior uariatio accidit horarum. Hi autem paralleli non pinguntur in niappullam, uerū marginibus adponuntur. Intelliguntur tamen per totam terram ab oriente in occidentem. ac de his nunc tractabimus. Vt autem intelligatur qua ratione positi sint, hæc prænotanda duximus, Quod longitudo regionum sumitur ab ortu in occasum, Latitudo uero à septentrione in austrum. Porro latitudinem determinant paralleli, mensurant meridiani. Longitudinem uero distinguunt meridiani, mensurant paralleli. Cum autem omnes meridiani in polo conueniant, omnes sibi inuicem sunt æquales: sunt enim maiores circuli. Paralleli uero, cum non habeant ubi concurrant (quippe sic non essent paralleli) necessum habent, ut alius alio sit maior, omnium uero maximus, æquator. Et ipsi à meridianis inæqualibus arcubus intersecantur: quorum arcuum proportio sciri non potest, nisi ex totius circuli proportionem ad maximum. Præterea notandum, sub æquatore habitantibus, semper esse diem nocti æqualem, duodenarum uidelicet horarum. Cuius causa est, quod horizon eorum omnes parallelos, quos sol describit, medios secat, ad angulos rectos & sphaerales, æqualesq; arcus supra atq; infra horizonta relinquit. Verum quo magis ab æquatore disceditur, tanto maiorem esse horarum uariationem, noctisq; & dici. Ergo ubi horarū uariatio est ab Aequatoris æqualitate uno quadrante, ibi aliquis nouus parallelus ab oriente in occidentem à Ptolemæo descriptus est, usq; in eum, qui per mediū Hybernæ, ubi propter sphaeræ præcipitem coarctationem, non quadrantibus proceditur, sed medietatibus, & paulo post totis horis. Est autem hæc subiecta descriptio ex Ptolemæi libro περί τῆς μεγάλης πραγματείας.

Polus *
Arcticus.

Circulus
Arcticus.

Numerus parallelorum.

Horæ cum partibus.

Elevatio poli, siue elon-
gatio parallelorum ab
Acquatore.

Loca per quæ scri-
buntur paralleli.

Climata.

39	Medius annus	90	90	Per mare glaciale	XIX
38	Menses quinque	84	75	Per mare glaciale	
37	Menses quatuor	78 $\frac{1}{2}$	60	Gradus Tropici ex utraq; parte	Per mare glaciale
36	Menses tres	73 $\frac{1}{2}$	45	functi maxime elevationis sue	Per Pilappos
35	Menses duo	69 $\frac{1}{2}$	30	præ horizonæ latitudi.	Per mediam Islandiam
34	Mensis unus	67 $\frac{1}{2}$	15		Per Gothiam
33	24	66 $\frac{1}{2}$		Perfection primus, i. umbra circume (ducentium.	Per Gothiam
32	23	66			Per extrema Scythiæ.
31	22	65 $\frac{1}{2}$			Per Scythiam
30	21	64 $\frac{1}{2}$			Per Thulen.
29	20	63			Per Ebudas insulas.
28	19 $\frac{1}{2}$	62			Per Septem. Hybernæ
27	19	61			Per mediam Hybernæ.
26	18 $\frac{1}{2}$	59 $\frac{1}{2}$			Per australes part. H9b.
25	18	58			Per Camolodunū Britan.
24	17 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$	57			Per mediam Britannia.
23	17 $\frac{1}{2}$	56			Per Bullen Britannicæ.
22	17 $\frac{1}{4}$	55			Per Tanais ostia.
21	17	54 $\frac{1}{2}$ minut.			

Heterocly wigh

HEN. GLAREANI

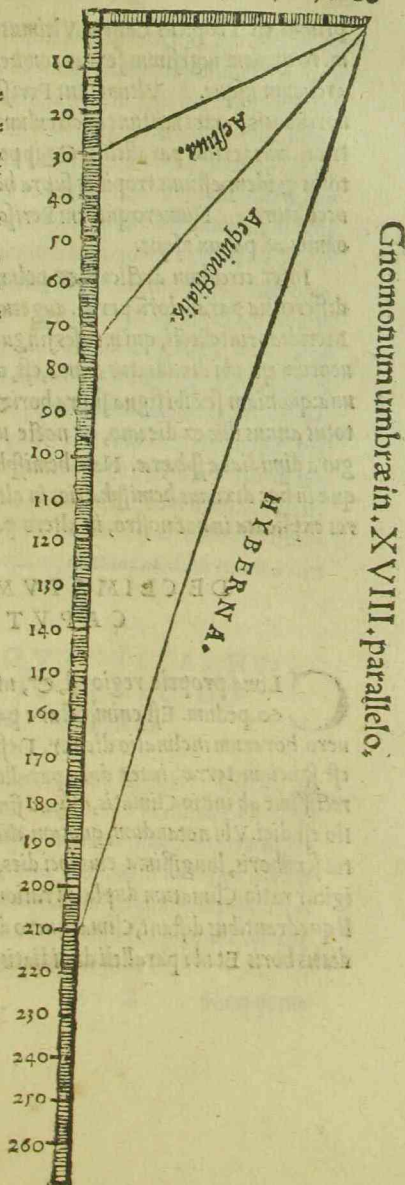
In hac figura primus ordo significat numerum parallelorum. Sunt enim .30. in uniuersum. In secundo ordine posite sunt horæ cum partibus. Deuenitur autem ab .12. horis ad medium annum. Porro tertius ordo declarat, quot gradibus quuius parallelus ab æquatore distet, donec ad nonagesimum usq; gradum peruentum fuerit. Deinde sequuntur tres ordines pro umbrarum in Gnomonibus ratione, quorum primus æstiuam umbram explicat, Secundus æquinoctialis, Tertius hybernæ, usq; ad .25. parallelum. Nam ultra deficiunt rationes umbrarum, propter propinquitatem nimis angustam, ut ait Ptolemæus. Vltimus ordo loca habet in terra habitabili, per quæ paralleli ipsi meant. Marginibus porro apposuius utrinq; illic parallelorum nomina ex umbris, hic climatum numerum. Sed de ijs in sequentibus copiosius differemus. Exempli gratia. Aequinoctialis est primus parallelus, qui habet perpetuo .12. horas. Elongatio eius nulla est: quippe alij paralleli ab ipso distant. Aestiua umbra est .27. & semis partium, quælium Gnom. 60. Aequinoctialis nulla, Hyberna totidem quot æstiuæ. Per mediam autem Africam describitur æquinoctialis, ut habet nostra ætate terra habitabilis.

Item secundus parallelus. 12. habet horas, & quadrantem: distat ab æquatore gradibus quatuor & quadrante. Umbra æstiuæ partes habet. 21. & trientem. Aequinoctialis partes. 4. cum triente & uncia. Hyberna uero triginta duas. Meat autem per Tâprobanen insulam Indici maris. De reliquis parallelis eodem modo coniiciendum.

De Gnomonibus autem hoc sciendum: Erigatur ad perpendiculũ stilus in plano, æque cum horizonte iacente, diuidaturq; stilus in .60. æquas partes, in quas easdem & planũ iacens æque scindatur, sed longius multo protedatur, uidelicet ut hyemales umbræ pingi queant. Tũ sanè in quauis regione, quas diximus umbras, facile uidebis. Nā æquinoctialis umbra bis in anno inquiri potest, æstiuæ semel, ac hyberna semel, uidelicet cum sol est in Tropiciis. Deficiunt autem umbrarum rationes in uicesimo sexto parallelo. Superfluumq; est (ait Ptolemæus) uel horarum

horarum, uel umbrarum quædrates, in gnomonibus recensere, ob nimis angustam propinquitatem parallelorum. Porro obiter hic notandum, q̄ ex umbrarum, quanquam alia, ratioe, triplices sunt nominati paralleli. Primi Amphiscij, id est, in utraq̄ue partem umbram mittentes. Fit enim bis in anno, sole ad uerticem aduentante, ut gnomones nullam umbram faciant in meridie. Ac horum quidem umbræ ad Austrum declinant, cum Sol circa Cancrum uersatur: ad Septentrionem autem, cum Sol ad Capricornium descendit. Tales certe sunt omnes inter duos tropicos comprehensi paralleli: In figura uero nostra, sex primi.

Alteri sunt Heteroscij, id est in alteram duntaxat partem umbram mittentes. Primus eiusmodi est parallelus per Syenen, uidelicet Tropicus Cancri, quanquam is Solem supra caput habet, nō etiam reliqui Heteroscij. Heterosciorum itaq̄ primus

primus est Tropicus Cancrī, Vltimus autem tricesimus secundus, numero quidem uigesimus sextus, omnes à Tropico Cancrī ad circulum arcticum usque. Vltimi sunt Periscij, id est, qui umbram in omnes horizontis partes mittunt in circulum omni die. Horum primus est tricesimus tertius parallelus. Quippe in hoc dies. 24. horarum est. Et totus quidem æstiuus tropicus supra horizonta conspicitur, alter uero occultitur. Numero quidem Periscij sunt septem, à circulo arctico omnes ad polum usque.

Inter circulum arcticum et polum, propter sphaera angustiam, differentia parallelorū per. 15. augetur gradus, sed utrinque ab latere Meridiani intellecti, qui menses singulos efficiunt, donec sub polū deuentum est, ubi dimidiatus annus, est, dies unus: dimidiatus alter, nox una: quoniam sex ibi signa supra horizonta consistunt, sex infra. Itaque totus annus illic ex die uno, et nocte una conflatur. Est autem hæc figura dimidiate sphaera. Nam hemisphaeria eiusdem rationis sunt. Et quæ in hoc diximus hemisphaerio, in altero prorsus ita habent. Quare res explicata in hoc nostro, in altero patet.

DE CLIMATVM RATIONE, CAPVT .XI.

Clima proprie regio est, et, ut Columella ait, quoquo uersus eo. pedum. Est enim octaua pars iugeri. Apud Geographos uero horarum inclinatio dicitur. Definiunt autem hoc pacto: Clima est spaciū terræ, inter duos parallellos comprehensum, in quo potest rectissime ab initio Climatis, usque ad finē eiusdem, dimidia hora uariatio est diei. Vbi notandum, quotum aliquod clima ab æquatore fuerit, tot semihoris, longissima eius loci dies, superat diem nocti æqualem. Est igitur ratio Climatum dupla ad rationem parallelorū. Nam paralleli quadrantibus distant, Climata uero duobus quadrantibus, id est, mediatis horis. Et ubi paralleli dimidiatis horis constituntur, ibi Climata integris

integris horis procedunt, & sic sequēter ad finem usq; parallelorum, seruatā dupla ratione. Ex figura autem precedenti parallelorū, facile est conijcere omnia accidentia Climatum, ut sunt horarum differentie, poli eleuatio, & umbrarū ratio. Porro qui nostra ætate de Climatū ratione scripserunt, præceptionem nobis dederunt, cum ab initio, tum à fine claudicantem: qualis est Ioannis à Sacro Busto, quem auctorem de sphaera, uocant. Climata uero haud dubie denominari debent ab ultimo parallelo, ubi media hora diei uariatio est. Erunt itaq; Climata. 10. his nominibus nominata: Per Aualicum sinum, per Meroē, per Syenen, per inferiora Aegypti, quod alij δία ἀλεξανδρείας: per Rhodum, per Hellepontum, quod author de sphaera uocat δία τῶν ὠκεῶν: per medium pontum, per Borythenis hostia, p Agrippinam Coloniam, per Tanais fluuij hostia, per mediam maiorem Britannā, per australes partes Hyberniæ, per septentrionalia Hyberniæ, per Thylen, per extrema Scythiæ, per Gothiam, per mediam Islandiam, per mare Glaciale, & ultimum hinc polum usq; Ceterū ut hic descripta sunt Climata hemisphaerij nostri, ita in altera parte alterius hemisphaerij, eadem ratione constitui possunt, quemadmodum etiam antea de parallelis diximus.

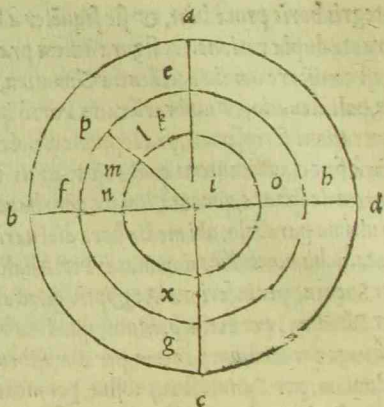
QVOD TERRAE QVANTITAS HV-
MANO INGENIO CERTO DE-
prehendi queat. CAP. XII.

AD eam rem hypotheses sunt aliquot. Prima. Circuli ad circulum esse proportionem. Secunda. Medium cœli nobis semper apparere. Tertia. Demissos radios à sole, in terræ differenteis parteis, parallelos esse. Quarta. Terram se ad totum cœlum habere uelut punctum. Quinta. Aequalium angulorum productas circumferentias, similes esse, id est, eandem rationem, proportionemq; habere ad circulos suos. Eius est exemplum subsequens.

E 2

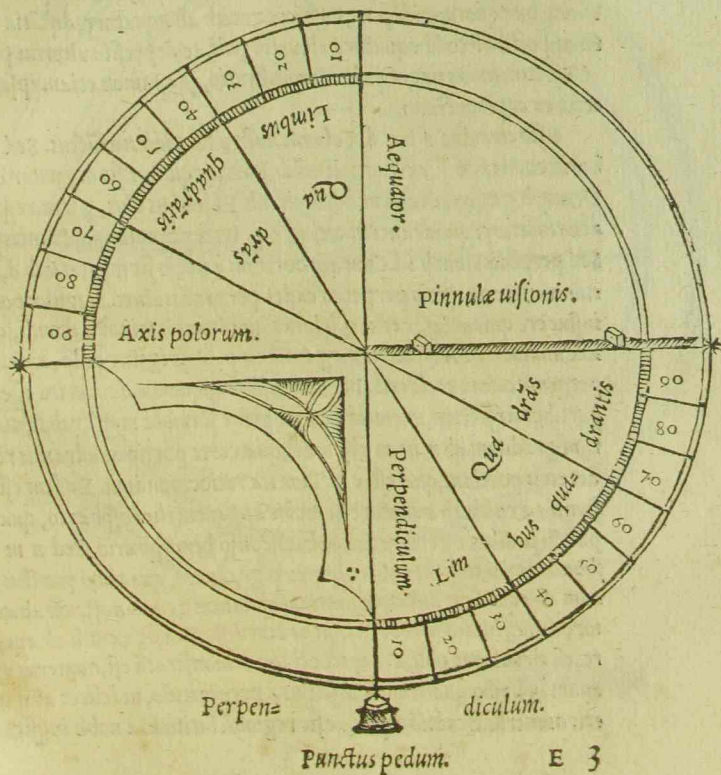
Nam quem

Nā quemadmodū b a,
est quadrans maximi cir-
culi a b c d, ita f e est qua-
drās medij circuli e f g h,
et n l minimi. Sunt enim
oēs ad angulū a i b. Itē ut
p e est octaua pars medij
circuli, ita l e est octaua
pars minimi circuli. Sūt
enī ad eundē angulū ar-
cus. Ita quemadmodū cœ-
lū in quatuor æquas ptes
diuidimus, super centrū

mundi, nimirum sua proportiōe etiam terra in quatuor partes scindit-
tur, ut superni quadrantes infernis quadrantibus comparētur. Et quē-
admodum quadrātes in cœlo nonagenis gradibus diuiduntur, ita etiā
terræ quadrantes. Cum autem cœlum circumuoluatur, totum utiq; sub
aspectum cadit: atq; ita facile est illuc quartā portionem inuenire. Sea-
cus autem de terra. Quandoquidē homo diutina peregrinatiōe, ni su-
periora respexerit, scire nō potest quotam partem eius trāsierit. Alioq;
facillimū erat totius terræ quantitātē, atq; adeo omnes eius partes in-
uestigare. Ideoq; hæc ex superioribus uenari oportet. Quam ad rem
sunt Astrolabia, atq; alia instrumenta multa. Porro de Quadrāte ne-
gotium facillimum est, id nunc exequemur. Diuide quemuis circulum
in partes quatuor, ita ut dimetientes duæ se in centro ad āgulos rectos
interfersecnt. Deinde semidiametro alteri pinnulas appone, per quas et
poli stella, uel aliud astrum uideri queat: aut per quas radij solares
possint demitti. Ex diēlis aut notum est, si per pinnulas uideas polum,
eam dimetientem significare axem mūdi: alteram autem pinnulis ca-
rentem, æquatorem. Quod si per foramina pinnularū, radios solis ac-
cipias

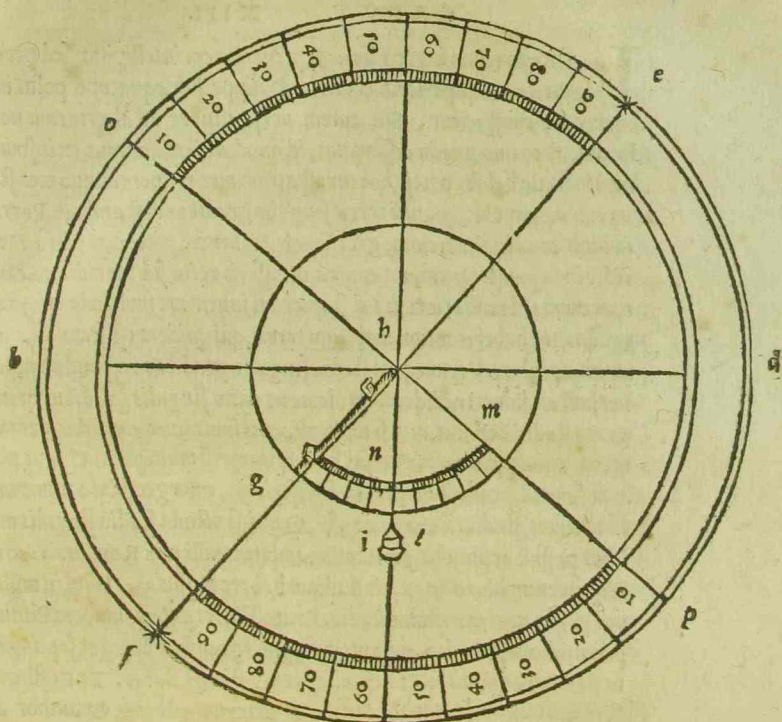
cipias (quod commodissime fit cum Sol sub æquatore decurrit) illa dime-
 tiens tunc significat æquatorem, altera uero axem mundi. Porro limbus
 quadrantis diuidendus est in nonaginta partes, et si uoles, etiam oppo-
 situs arcus in totidem. Deniq; fige in centrum perpendiculū, et paratus
 est quadrans, quantum ad hoc negotium attinet. Huius hæc est figura.

Ceterum memoria tenendum est, quod capite octauo diximus, quatuor puncta cum horizonte cedere, ab meridie in septentrionem cedentibus nobis, aut contra, à septentrione in meridiem. Sunt autem hæc, Duo poli, zenith capitis nostri, atque punctum ei oppositum. Nam quantum superius nos ab æquatore discesserimus, tantum inferius oppositum punctum identidem cedit, atque adeo polus alter leuatur, alter deprimitur. Ideoque hæc quatuor idem sunt, Distantia zenith ab æquatore, distantia puncti oppositi ab eodem æquatore, eleuatio poli, ac depressio alterius poli.

Est item huius negotij alia demonstratio, quæ tamen etiam ipsa procedit ex capite octauo.

Esto circulus $a b c d$, Colurus nostro Meridiano iunctus. Sed $b d$ horizon. Item $e f$, axis ac poli mundi. Porro æquator sit diameter $o p$. Denique $h g m$, quadrans minoris circuli. Et limbus eius, $g n m$. respondens inferiori quadranti in cælo $f c p$. Item pinnule quadrantis $g h$. Sed perpendicularum $h i l$. Cum autem horizon à nobis sit institutus $b d$, erit eius axis $a c$, in quem perpetuo cadet perpendicularum. Si igitur polum inspicere quis uolet, cadet $g h$ latus quadrantis minoris circuli, cum axe mundi $f e$. At $h m$, cum æquatore $o p$. Viso igitur polo, uide quo perpendicularum ceciderit. Id enim in limbo, quem uidemus ita esse. 20. partibus dissectum, quem admodum prior formula monstrabat, numerum graduum ab n in m abscindit, quæ certe portio quadrantis respondet cæli portioni, quæ est $c p$. Tum ita ratiocinandum. Eadem est distantia zenith ab æquatore in nobis apparenti hemisphærio, quæ ex puncti pedum in inferiore ac nobis absconso hemisphærio. Sed $n m$ respondens $c p$, indicat nobis numerum graduum, quantum punctus pedum ab æquatore distat, ergo etiam quantum zenith nostrum ab æquatore distat, indicabit. Porro cum eadem distantia sit zenith ab æquatore, cum eleuatione poli, ut capite octauo demonstratum est, numerus graduum in limbo quadrantis abscissus à perpendicularo, uidelicet ab n in m erit numerus eleuationis poli, ac sic regionum latitudo à nobis inq̃sita est.

De latitudine

DE LATITVDINE TERRAE.
CAPVT. XIII.

Latitudo terræ à Meridie in Septentrionem intelligitur, sed perquiritur ex superioribus dictis. Quippe sub æquatore polus in horizonte conspicitur. Sin autem uerso itinere ad alterutrum polorum, ab eo uno gradu cesserimus, id quod, ut iam diximus, ex instructo facile haberi potest, hoc tum spaciū metiri oportet: quo meso, aperte apparebit, quantū terræ singulis gradibus respondeat. Porro id inter bina loca, ubicunq; gentiū uoles, inuenire poteris, modo à Meridie in Septentrionem, aut contra, incesseris recta sub meridiano, cum numerum uel milliāriorum, uel stadiōrum inuentum multiplica in 360. gradus. Ita habebis totum ambitum terræ, qui quidem est secundū maiorem circulum. Verum quot stadia singulis gradibus respondeant, diuersum auctores tradidere. Ptolemæus enim singulis gradibus quingenta stadia deputat, quæ si multiplicauerimus in 360. gradus, proueniēt. 180000. stadiōrū. Rursus si hunc numerū multiplicauerimus per 7. ac summā productam per 22. diuiserimus, emerget subito numerus dimetiētis, stadiōrū. 17272. ac $\frac{1}{11}$. Quod si octona stadia singulis millibus passiū deputabis, sunt totius ambitus milliaria Romana. 22500. Plinius enim lib. 2. cap. 32. ait stadium habere passus. 125. Itaq; in mille nos passus ueniēt octona stadia. Eratosthenes autem, ut idem Plinius penultimo capite lib. 2. auctor est, singulis gradibus deputat septingenta stadia. In quibus à Ptolemæo ducentis stadijs distat. Eratosthenis supputationem secutus est Strabo & ueterum pleriq; & auctor de sphaera. Ambitus autem totius maioris circuli, auctore Eratosthene, erit. 252000. stadiōrum. At millium passuum. 31500.

DE LONGITVDINE CIVITATVM.
CAPVT. XIII.

Sanè à Borea in Austrum per facile est regionum latitudinem, ut Scapite præcedente iam docuimus, inuenire, quandoquidē utrinq; aliquod

aliquod immobile principium est, uidelicet polus. At ab ortu in occasum non ita facile, quando nullum ibi principium immobile uidetur. Ideoq; notandum, quemadmodum zodiacus in .12. signa diuiditur, ita etiam æquinoctialis. Quem eo libentius nominamus, quod zodiaci signa in æqualiter oriuntur atq; occidunt. Porro quini deni gradus æquinoctialis, id est, dimidiatum signum, singulis horis conscendunt, Triceni uero, id est, totum signum, binis horis. Sequitur ex eadem ratione, ut totus æquator intra .24. horas exoriat, quæ faciunt diem naturalem. Item semicirculus intra .12. & singuli quadrantes senis horis. Ut igitur ciuitatum longitudo inuestigetur, hoc considerandum est, quot horis citius Sol oriatur huic, quàm alteri ciuitati. Necessum enim est, ut quæ magis ad orientem sunt urbes, etiam citius orientem solem habeant, quàm eæ, quæ ad occasum uergunt. Quod si ciuitas aliqua, una hora citius habuerit orientem solē quàm altera, haud dubie quinis denis gradibus distabunt. Si duabus horis, tricenis. Sin media hora, distabunt gradibus septenis ac semisibus. Verum hæc differentia ortuum, in diuersis regionibus potest accipi, ex uno aliquo, quod eodē tempore, atq; adeo uno momēto apparet in diuersis regionibus. Quales sunt eclipses Lunæ, quæ uno quidem minuto temporis consistunt, sed ijs, qui magis orientales sunt, plureis horas de horoscopo abscedunt, quandoquidem citius habuerūt orientem solem, ideoq; citius etiam numerarunt, ut Arbils Assyriæ urbs orientem uersus, habuit Eclipsim hora quinta, quando Carthago occidentem uersus hora secunda. Tribus ergo horis distant, gradibus. 45. auctore Ptolemæo lib. 1. cap. 4.

Eius sit typus subsequens.

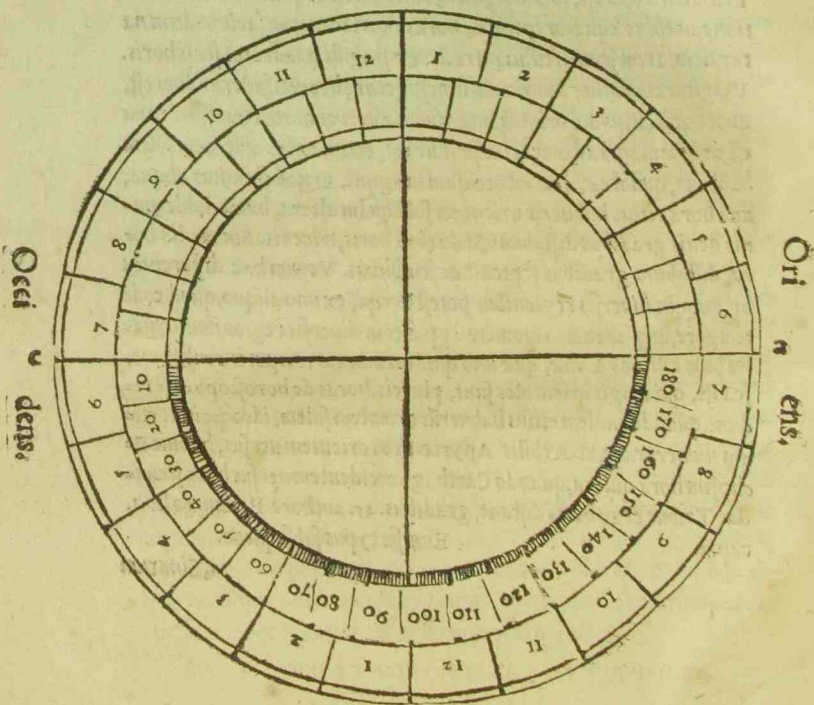
F

a. Sinarum

HEN. GLAREANI

a Sinarum regio & oriens. *c*, Fortunatae insulae & occidents.
a b c, superius hemisphaerium cognitum. *a d c*, inferius hemisphae-
 rium Ptolemæo incognitum. *b c d*, arcus noctis Sinarum. *d a b*,
 arcus noctis insularum Fortunatarum.

Sep b tetricio.

Meri d dies.

DE MENSURA ET EIVS PARTIBUS.

bus, atq; inibi de pede Romano. CAP. XV.

Mensuram omnem, de qua nobis sermo est, finitam esse constat. Partes uero eius multæ sunt, cum apud Latinos, cum apud Græcos. Nobis à minimis incipiendum, sed breuiter, ut alia. Est igitur digitus, qui continet quatuor hordei grana in latum posita. Palmus minor quatuor habet digitos, græce *πάλαις*, à nostris transuersa manus. Maior .12. digitos, quem Græci *σπίθα* uocant, Latini doctantem. Pes quatuor palmos minores habet. Cubitus siue cubitum, sesquipedem. Gressus, duos pedes & semissem, græce *βῆμα*. Passus quinque pedes, hoc est, duos gressus. Orgya, sex pedes: est enim mensura inter manus expansas, ut uertit ex Suida Budæus. Stadium .125. passus. Plethrum, centum pedes, quanquam sepe pro iugero capitur. Diaulos, duo stadia. Milliarium nomen habet à mille passibus: continet aut stadia octo. Dolichos, duodecim stadia. Schænus, .60. stadia. Parasanga .30. stadia. Stathmos porro, id est, tabellæ riorum, siue ueredariorum diuersorium, mensurarum maxima, nō ita certa tamen: apud quosdam tamen milliaria .28. & semis continet.

Quando autem de mensuris certatim omnes præcipiunt, qui Mathematica nostra ætate docet, pauci uero, quoties quid oculis subijciendum est, quicquam certi adferre in medium possunt, operæ pretium uisum est nobis mi ornatissime Ioannes, studiosæ iuuentuti indicare uel unam hic mensuram pictam, pedis inquam Romani, quam quondam cū Lutetiæ degerē, à Clariss. uiro, D. Guiljelmo Budæo, Galliæ nostræ maximo ornamento, accepi. Nam sorte cū ab urbe pestis nos pelleret, ac ambulare aliquo liberet, cōmodum in mentē uenit, ut illius uillam inuiserem. Et uidi quidem non absq; ingenti uoluptate. Demum Basileæ cū benignitas tua è Francica legatione reuersa, uellet aliquot mensibus hic frui consuetudine D. ERASMI Roterodami, ueræ ac Christianæ Theologiæ instauratoris, parentisq; nostri, ac omnium studioforū,

HEN. GLAREANI

Dimidium pedis antiqui ex Leonardo.

monstraretq; mirificum hoc opus sphaerae, quod Christianissimus Galliarum rex FRANCISCUS tibi dono dederat in monumentum amoris mutui. Meminime quoque tum tibi commonstrasse, quid muneris ego à Budeo, eiusdem illustrissimi Regis Secretario haberem. Erat munus illud tuum regium, eximium, ac magnificum, à maximo principe datum. Meū non eiusmodi, sed tamen quale decebat doctum ac eximium uirum dare, studiosum accipere. Certe ut nulla sit donorum comparatio, certe animi nobis aestimandi sunt. Rex est omnium munificentissimus, Budeus omnium humanissimus, uterq; munificus, uterq; humanus. Sed ad rem reuertar. Iubebas tum ut faber aliquis eundem pararet tibi pedem, quod factum est à nobis sedulo. Atque hic est, quo urbs Parisiensis in operibus publicis utitur. Putatq; Budeus eam formam à Romanis in Gallias, ut pleraq; alia, uenisse. Eam hic oculis subijcere placuit, sed dimidiatam duntaxat, propter spacij angustiam.

Porro cū hæc scriberem, in manus nostras uenit alius Ro. pedis typus Leonardi de Portis, Iuriconsulti Vicentini, uiri apprimè eruditi, ac diligentis, quam ait Romæ in hortis Angelii Colocij uiri doctissimi extare. Eam quoq; formam hic appinximus, ne studiosi hic quicquam desiderarent.

Parisiensi pedi sermè conueniunt apud artifices formæ, quibus in operibus publicis utuntur. Superat autem Leonardus di pedem plus uncia. Et ipse Leonardus ingenue fatetur pedum publicorum formas maiores esse uncia. xvi. digitis manus non omnino crasse, ut nunc sunt homines. Ridiculum aut fortassis, quod quidam putant olim maiores fuisse homines, quam sint nostra ætate. Ut res se habeat, uerisimilius est, cū primum typus hic hominibus placeret, ut mensuræ examen esset, electum esse hominem eximie stature, non omnino portento se, nec etiam prorsus uulgaris, à cuius magnifica forma,

magnifica

Dimidium pedis Romani, ac urbis Parisiensis.

Uncia Folles. Digit.	I	II	III	III	III	V	VI	V	VII	VI	VIII
I	I	II	III	III	III	V	VI	V	VII	VI	VIII

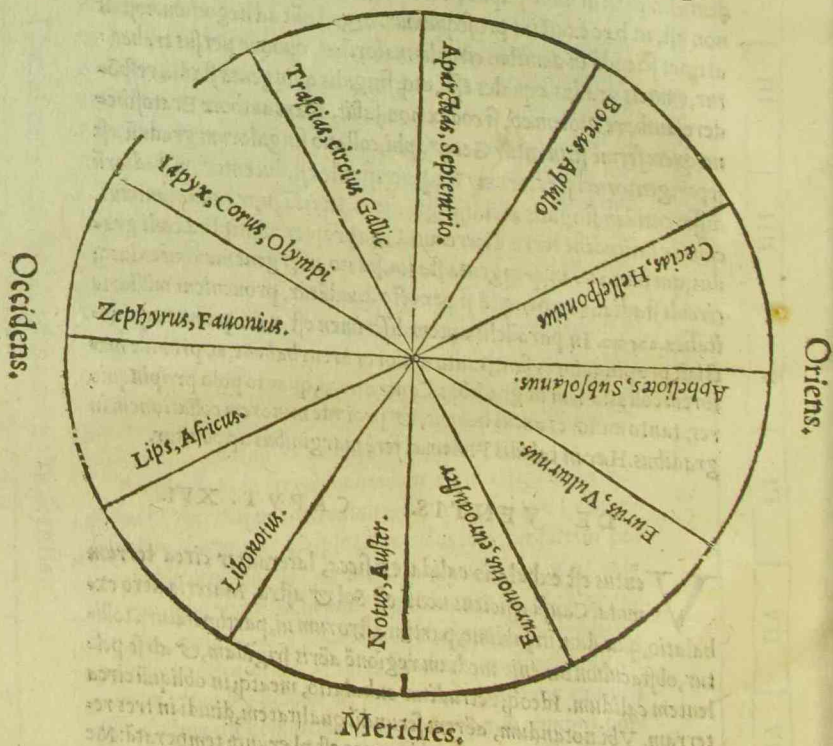
magnifica mensura acciperetur. Et iudi quorū pedes excederent hanc formam Parisiensem, sed in paucis; in plerisque deficere. Leonardus putat à natura hæc inspicienda; quādoquidem denominatio pedis à natura est. Et si quas ubique esse easdem, & digitos quoque. At ego conicio postea hanc per siliquas diuisionem à doctis adiectam, primum autem pedem usurpatū ut nunc publice habetur. Verum huius negotij institutū non est, ut hæc exactius prosequamur. Quod autem ad negotium nostrū attinet sciendū in omnibus circulis maioribus, quoquo uersus trahantur, omnes gradus æquales esse, atque singulis quingenta stadia respondere, auctore Ptolemæo, si codex non fallit. Nam auctore Eratosthene, quem ferè sequuntur Geographi, collatio singulorum graduū, est septingentorum stadiorum. Neque uerisimile est, ducentorum stadiorū differentia in singulis accidisse gradibus. Id etiā supra adnotauimus, cum de latitudine terre diceremus. Quapropter multiplicæ cœli gradus, qui sunt, 360. in quingenta stadia, subito emergent maximi cuiusque circuli stadia. 180000. quæ si per octo diuidantur, prouenient milliaria italica. 22500. In parallelis autem discrimen est. nam quanto æquinoctiali propinquiore sunt, tanto maiores arcus habent, ac proinde maiorem collationem in gradibus. Contra uero, quanto polo propinquoiores, tanto minores arcus habent, & proinde minorem collationem in gradibus. Hæc in tabulis Ptolemæi ferè marginibus apponitur.

DE VENTIS. CAPVT. XVI.

Ventus est exhalatio calida & sicca, lateraliter circa terram mota. Causa efficiens uenti est Sol & astra. Materia uero exhalatio, quæ dum in sublime, partim astrorum ui, partim natura tollitur, obstaculum inuenit mediam regionē aeris frigidam, & ab se pellem calidum. Ideoque retruditur exhalatio, meatque in obliquū circa terram. Vbi notandum, aërem secundū qualitatem, diuidi in tres regiones: Infimam, quæ proxime circa nos est plerumque temperatā: Me-

HEN. GLAREANI

diam frigidam, quam attingunt celsissimi montes. Tertiam supremam
calidam, proximamq; sphaera ignis. In hac postrema generantur drae
cones uolitantes, stellae cadentes, & similes impressiones, ut uocant Phie
fici. Quod uero ad loca uentorum attinet, notandum in quouis horione
Septentrio. te quater:

Te quaternas uentorum regiones principales intelligi posse, quibus utrinque binas adpingere oportet. Erunt itaque tres ab ortu uenti, tres ab occasu, totidem & à septentrione, & à meridie: quæ denotat hic depicta figura. Socios quidem uentos ab tropicis utrinque imaginamur, sicut ab Arcticis ex utraque parte. Poëte uero quatuor duntaxat uentos principales nominarunt: ab ortu Eurum, ab occasu Zephyrum, ab septentrione Boream, & ab meridie Austrum. De hac re sunt hæc Manilij duo carmina.

Asper ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab ortu.

Auster amat medium solem, Zephyrusq; cadentem.

Eandem rem Nasolus lib. i. Metamor. describens, quanquam magis explicato sermone, atq; adeo splendidioribus figuris depinxit.

Eurus ad Auroram, Nabathæaq; regna recessit.

Persidaq; & radijs iuga subdita matutinis.

Vesper & occiduo quæ littora sole tepescunt,

Proxima sunt Zephyro. Scythiam, septemq; triones

Horriser inuasit Boreas. Contraria tellus

Nubibus assiduus, pluuioq; madescit ab Austro.

Venti etiam diuersarum sunt conditionū, sanissimi Boreas et Subsolanus: pestiferi Auster & Chorus: tonitruosi præ cunctis quidem Boreas, quanq; etiam Circius & Chorus: hi etiam fulminosi sunt. Zephyrus pruinas soluit & frigus. Contrarij uenti putandi sunt secundū diametrum horizontis, quemadmodū Zephyrus Subsolano, & Septentrio Austro, ut præcedens figura facile indicat. Nomina etiā uentis imponuntur sepe à contraposis terris, quemadmodū Græci Caciā dixerunt Hellepontinā, quod ab Hellesponte in Graciā deferretur. Et Horatius Chorū uocat Iapyga, quemadmodū etiā Ptolemæus, q; ab Iapygio Italiæ promontorio euntibus in Aegyptū flet, ut in Ode. 3. Sic te diua potens Cypri. Eadē ratiōe Latini Circiū uocauere Gallicū, q; à Gallia ferretur. Porro mlti docuerūt ut omni tpe sciatur unde quis uetus flet, quemadmodū

quemadmodum Vitruuius lib. i. negotium nō ita magnum, si figuram istam, quam pinximus, in planum ponas, atq; in eius medio salum erigas, à quo dependeat linum, aut quippiam aliud, quod uento agitari queat. Id unum tamen cura, ut dimetiens illa, cui inscripti sunt Notus & Septentrio, lineam meridianam præsenteret, quod horoscopo facile inuenitur.

QVA RATIONE PTOLEMAEVS AC
eius sequaces pinxerint orbem. CAP. XVII.

Cum uellet Ptolemæus longitudinis terræ etiam ponere aliquod immobile principium, Alexandriam patriam suam elegit, ad quam omnes omnium ciuitatum differentias in horis referret, uidelicet quantum aliæ ad ortum, quantum aliæ ad occasum tenderet. Constituit itaq; ad occasum Meridianum, qui per polos transiens, altera dimidiata parte ad orientem usq; protenditur, totamq; habitabilis terræ longitudinem claudit. Quæ, ut ipse inuenit, ex duobus quadrantibus constat, gradibus aut bis nonaginta, id est. 80. Verū nostra ætate alteri quoq; duo quadrantes magna ex parte lustrati sunt. Sed notandum omne rotundum dimidiata duntaxat uideri parte. Ut igitur tota habitabilis sub unum aspectū ueniret, qui nostra ætate habitati orbis typum pinxerunt, globi superficiem aperuerunt, uelut chlamyde magis pansa. Videmus autem globum circulis circumdatū, ac primis quidem duobus principalibus meridianis, qui in polo ad angulos rectos, quemadmodū Coluri in sphaera sese interfecant, ac totam superficiem in quaternos quadrantes diuidunt. Alteris uero parallelis. Ptolemæus igitur duos nobis quadrantes exhibuit ab occidente in orientem. Alteros duos nostri utriq; marginibus adiecerūt. Porro omnes lineæ, quæ à polo in mappa descendūt, uocantur Meridiani: quæ uero ab ortu in occasum, Paralleli dicuntur, eo quod nullo in loco conueniant. Diuisio omnium frequenter fit gradibus denis, quanquā & quinis fieri potest.

De pictura

DE PICTURA GLOBI.

CAPVT XVIII.

Terram in globum pingere uulgato hoc modo possumus. Primum sanè inquirendi sunt poli, & hoc uel motu, uel circino. Circinatio autem potissimum ex quadrantibus constat. Deinde inuestigandus est æquator, quem eodem pacto, quo polos, inuestigare possumus, ita ut ab utroque polo omnibus partibus æquatissime distet. Meridianos autem faciemus omnes in polo cœuantes, & in æquatore maxime distantes. Discernuntur autem frequenter in mappulis denis gradibus, nonnunquam etiam quinis, ut iam dictum est. Eorum centrum est in æquatoris peripheria inquirendum. Et paralleli quidem totidem gradibus discernuntur, quorum centrum est polus. Deinde ponamus alicubi numerum graduum longitudinis terræ. Is autem ad occidentem post Hispanias incipit, ut constituit Ptolemæus. Porro cum numerum pingere conuenit ad incognita terræ. Sic enim nusquā impedimento erit. Latitudinis gradus etiam ad occidentem pingi possunt. Et in pingendis terris utile etiā fuerit ab ipsa mox Hispania incipere. Ducendi sunt aut primū termini littorū trium partiū continentis Europæ, Africae, atque Asiae. Postea uero et fluuij, et mōtes maiores pingēdi, quantum spatij iniquitate nō excludimur. Insulæ quoque et maris sinus, et si quæ alia adijci possunt, aut ex mappulis, aut ex tabulis facile haberi possunt.

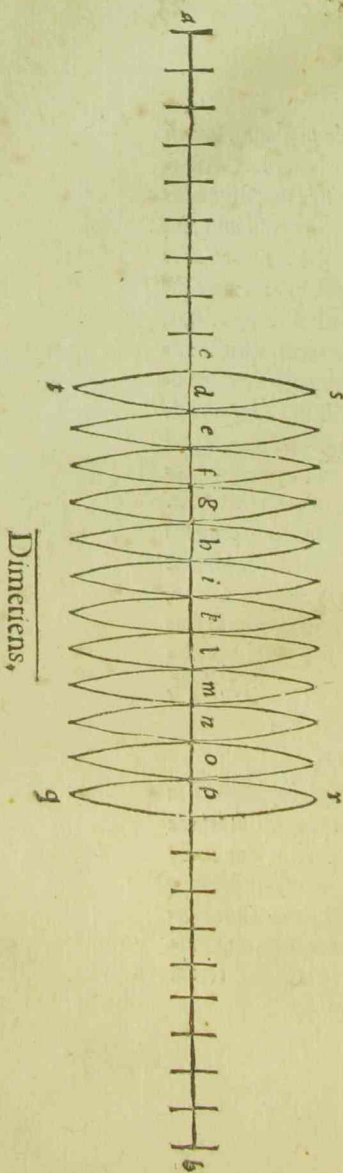
DE INDUCENDA PAPIRO IN
GLOBVM. CAP. XIX.

Habito quadrante cuiusque maximi circuli in globo, diuide eū in parteis treis, ut cōsuetudo est cōmunis signa pingentū: deinde accipe papyrum, quam in planum immobilem ponito, duc in eā quā longissimā lineam, in qua ut minimū. 30. discriminato parteis, quales in quadrante globi ternas inuenisti. Secta aut sic tota linea huiusmodi partibus, ponito circini pedem ad extremum marginem, & al-

terum extende pedem in undecimū punctum, ita ut dena
transmittas spacia, duc subinde arcus circularū, hemiciclijs
minores, ex puncto in punctū, deinceps mouendo pedem
circini. Porro in alterum marginem conuerso circino, cō
uersos duc arcus, ac. 12. sectis partibus, habes papyrū, quā
globo inducas. Sunt autem uelut. 12. zodiaci signa, sed in
æquatore facta, quanquam in his error bisariam accidere
potest, et quod globiraro uere rotundi ab artificibus pa
rantur, & quod circinus etiam facile cedit. Verum hæc à
mediocriter exercitato facile corrigi possunt.

Sit linea a b, in triginta æquas diuisa partes quales sin
guli quadrantes æquinoctialis ternas habet. Ponito circi
ni pedem alterū in b, alterum extende in o, sic enim dena
transmittes spacia, duc arcum q r. Deinde ex b promoue
circinum uno puncto. ita enim alter pes in n ueniet. Tum
rursus duc arcum, atq; ita deinceps, donec in c deuentum
fuerit. Deinde in marginem alterum transfer circinum,
ita ut in a posito uno pede, in d alterū extendas, atq; illic
duc arcum s t, et emerget duodecima pars superficiei quā
querimus c s d t. Deinde ex a promoue uno puncto circi
nū ut antea in altero margine fecimus. ita enim in e pes al
ter ueniet, ac deinceps promoue donec ad p deuenieris, ac
habebis duodecim partes papyri, quā globo apte circū
ponere poteris, quanquam superne propter sphaeræ coar
ctationem nonnihil superabit. Sed id corrigere haud ma
gno negotio quis exercitatus poterit.

DE NOMINIBVS GEO
GRAPHORVM.
CAP. XX.

Quadruplicia sunt nomina Geographorum. Prima maris, maritimorumq; locorum. Sunt autem hæc: Mare, Oceanus, Sinus, Fretum, æstus, Euripus, Bosporus, portus, littus, agger, ora, Chersonesus, id est, peninsula, Isthmos, Insula, promontorium. Altera nomina generalia, partium terræ sunt hæc: Continens, terra, territorium, regio, regnum, prouincia, Gentiles, populus, plebs, urbs, Ciuitas, Oppidum, Emporium, Castellum, Vicus, Pagus, Villa, Casa, Tugurium. Tertia nomina agrorum sunt hæc: Mons, Vallis, Collis, Cliuus, Rupes, Vertex, Iugum, Cacumen, Conuallis, Fauces, Campus, Ager, Aruum, Pratum, Pascua, Sylua, Lucus, Nemus, Saltus, Virgulta, Spinetum, & similia. Quarta, nomina generalia fluuiorum, stagnorum, & cæterorum aquosorum locorum, sunt hæc: Fons, Riuus, Fluuius siue Flumen, Torrens, Fluentum, Gurges, Amnis, Fluctus, Vnda, Ripa, Ostium, Alueus, Vadum, Lacus, Stagnum, Palus, Lacuna, Cisterna, Piscina, Thermae. Hæc apud Ioannem Cocleum Noricum amicum nostrum, diffuse ac eleganter descripta, paucis attigimus, ne in alieno opere ingeniosi esse uideremur.

DE DIVISIONE TERRÆ. CA. XXI.

Quoties fit mentio de diuisione terræ habitabilis, intelligitur hæc sectio de superficie terræ supra aquam extante, quam homines & reliqua animantia inhabitant. Eius tres sunt partes: Europa, Africa & Asia. Minima est Europa, in qua nos sumus. Caput eius Roma. Media est Africa, in qua Carthago, pertinax Romani imperij æmula. Maxima autem est Asia, cuius caput quondam Troia. Porro hæc tres partes uocantur continens. Nam insula dicitur undiq; circumdata mari, Nec alicubi harum adherens continuata terra. Europa diuiditur ab Asia mari Aegæo, Propontide, Ponto Euxino, Maotide palude, Tanai fluuiio, et hinc linea, quæ recta à fontibus Tanais ad septentrionem porrigitur. Inter mare Aegæum et Propontidem est Hellespontus, per quem olim tranauit Leander ab Abydo ad Sestum, urbes littorales, illam Asiæ,

G 2 hanc Eur

hanc Europæ. Inter pontum Euxinum & Propontidem est Bosporus Thracius. Inter Maotim & pontum Euxinum, Bosporus Cimmerius, ab oppido Cimmerio Thauricæ Chersonesi, quod ipsum tamen à Cimbris nomen habet, autore Strabone lib. 7. Eadem Europa ab Africa diuiditur, primum freto Herculeo, deinde mari mediterraneo, quod etiam nostrum mare omnes scriptores uocant. Accipit autem appellationem hoc mare ab uarijs, quas alluit, gentibus. Nā ubi Iberiam, id est Hispaniam attingit, uocatur Ibericum. Vbi Baleares insulas, Balearicum. Vbi Galliam, Gallicum. post Ligusticum, ab Liguribus populis: & Tyrrhenum, & Tuscum, & Hetruscum, & Inferum. Item Hadriaticum, siue Venetum, siue Superum, Ionium deinde, & Siculum à Sicilia, & Sardoum à Sardinia, & Africum ab Africa. Ita Libycum, Aegyptiacum, Syriacum, Pamphylicum &c. Africa uero diuiditur ab Asia mari Indico, mariq; rubro, qui & sinus Arabicus dicitur. Deinde linea quæ ab Heroum ciuitate per Isthmum, quo Asia & Africa cōnectuntur, ad nostrum mare uergit, quamuis pleriq; autores ponant terminos Asiæ & Africæ Nilum, quos recte reprehendit Ptolemæus lib. 2. cap. 1. At enim commodius esse, quoties fieri potest, mari, quam flumine continentem diuidere. Præterea ne Aegyptus scindatur, ac distrahatur, si Nilus statuatur terminus.

EVROPA.

DE EVROPA ET PARTIBVS
eius maioribus. CAP. XXII.

AB Europæ descriptione omnes autores inceperunt, tanquam ab ea quæ esset notior ac magis culta. Deniq; maxime celebrata, cum ob Macedonum imperium, tum ob Romanorum potentiam. Strabo etiam libro. 2. multas præterea rationes adfert. Hanc Ptolemæus

mæus libris duobus, uidelicet secundo & tertio, descripsit, in utroq; regiones denas septenas enumerans. Ita ut in uniuersum regiones Europæ sint. 34. tabula uero decem. Sunt autem regiones hoc ordine, Hybernia insula Britannica, Albion similiter insula Britannica, Hispania Bethyca, Hispania Lusitania, Hispania Taraconensis, Gallia Aquitanica, Gallia Lugdunensis, Gallia Belgica, Gallia Narbonensis, Germania magna, Rhætia, Vindelicia, Noricum, Pannonia superior, Pannonia inferior, Illyris & Dalmatia. Hactenus ex libro secundo apud Ptolemæum, sequente uero libro rursus. 17. hæc: Italia, Cyrenus, Sardinia, Sicilia, Sarmatia in Europa, Taurica Chersonesus, Iazyges Metanastes, Dacia, Mysia superior, Mysia inferior, Thracia, Chersonesus, Macedonia, Epyrus, Achaia, Peloponnesus, & Creta insula.

DE REGIONIBVS QVAE LIBRO SECUNDO

cundo apud Ptolemæum continentur. Et primum de

Insulis Britannicis. CAP. XXIII.

Cum autem in describendo orbe, ingenium ac industriam Ptolemæi nemo uicerit, operæ precium uisum est nobis illuc iuuentutem uelut ad fontem, & perfectum huius negocij artificem dirigere. Perstrinximus itaq; regionum generales fines ad illius præscriptionem, pauca adijcientes rerum uel priscarum, uel nostræ ætatis insigniumq; locorum quædam nomina, ut uidelicet tedium iuuentutis alleuaremus. Porro nec in artificio solum eximius Ptolemæus, sed in ordine quoq; admirabilis, ita regiones deinceps texuit, ut à sinistris ad dexteram, hoc est, ab occasu ad ortum: deinde à magis septentrionalibus ad australia pergeret. Ideoque ab Hybernia insula maxime septentrionali atq; occidentali incepit.

I.

Hybernia itaq; insula à Septentrione Hyperboreo alluitur occasu. Prima Europa
no, ab occasu occidentali, à Meridie Vergiuo, ab ortu Hybernico. Hæc tabula.

die dicitur Irlandt. Paret autem Anglorum regi. Homines sunt agrestes. In ea fabulantur esse D. Patricij purgatorium. De hac miranda

G 3 scribit

HEN. GLAREANI

Scribit Pomponius Mela.

Contrariū aut
qui eam hodie
uiderunt.

Albion à septentrione habet Oceanum Deucalidonium, ab occasu Hybernicum & Vergium, à meridie Britannicum, ab ortu Germanicum. In ea neq; montes sunt, neq; paludes, authore Ptolemæo. Hodie in duo regna diuisa est insula, Angliæ, & Scotiæ: quibus populis non admodum conuenit. Anglia hodie multis eximijs claret ingenijs, et q̄rarum est, crudito rege HENRICO eius nominis octauo, cuius exemplo non mirum est multos ad studia honesta excitari. In insula triquetra est apud Cæsarem & Strabonem. De ea copiose tractat Cæsar lib. 7. de bello Gallico. In insula adiacent his Orchades triginta numero, & Thyle septentrionis ultima apud ueteres.

DE HISPANIA. CAP. XXIIII.

Secunda Euro-
pæ tabula.

Continētis prima portio ad occasum, est Hispania, quæ à Septentrione Cantabrico, ab occasu occiduo clauditur Oceano, à meridie freto Heculeo, & mari nostro, ab ortu Pyrenæis mōtibz, quæ Galliam ac Hispaniam distērimant. Strabo lib. 3. corio bubulo adsimilat. Hæc treis in partēis à Ptolemæo diuiditur, In Bæticam, Lusitaniam, & Taraconensem.

Bætica à Bæti fluuiō denominata, fines habet à septentrione Lusitaniam, diuisam ab ea fluuiō Ana: ab occasu oceanum occiduum, à meridie fretū Herculeū et mare nostrū, ab ortu lineā, quæ à Balearum ciuitate ad Anā ducitur. Hæc regio hodie regnū Granatæ dicitur.

Lusitania à septentrione habet Taraconensem Hispaniam, diuisam ab ea flumine Durio, ab occasu Oceanum occiduum, à meridie Anan flumen, ab ortu lineam ab Ana ad Durium ductam. Hanc regionem aliquātō maiore facit Strabo. Et nostra quoq; ætas. Portugallia enim uocatur, regnū nobile, cuius solertia factum est, ut ab Hispania in Indiam hodie nauigetur. Ciuitas regia in ea est Vlyssbona, quam Plinius Olyssipponem uocat.

Taraconensis Hispania, plusquā dupla ad priores, à septentrione oceanum

Oceanum Cantabricū, ab occasu occidūū habet, Lusitaniā, Bœticamq; à meridie mare Ibericum, siue nostrum, ab ortu Pyrenæos montes ac Galliam. Hanc secat amnis Iberus, à quo olim Romani Hispaniam ceteriorem ac ulteriorem diuiserunt. Hæc natio hodie quatuor habet regna, Castellæ, Gallitiæ, Nauarræ, ac Tarraconie, ab inclyta Scipionū ciuitate. Præclarissimi in Hispania populi Celtiberi, ac eorum urbs Numantia, quæ Romanis decem annis resistit, tandem à Scipione inferiore expugnata. Item Sagunthum oppidum insigni clade sub Hannibale clarū, et Carthago noua à Scipione superiore expugnata. Porro Hispania Romanis obstitit plus ducentis annis, sub Augusto primum perdomita. Insulæ duæ adiacent Hispaniæ Baleares, maior & minor, quæ hodie etiam inde Maiorica ac Minorica uocantur. Et Gadis in extremo oceano Herculi sacra. Item Herculis columna in Bœtica, Calpæ.

DE GALLIA. CAP. XXV.

Sequitur Gallia post Pyrenæos montes, inter Hispaniam, Germaniamq; & duo Maria, Oceanum et mare nostrum sita. Quam C. Tertia Euro
pæ tabula
Cæsar, & ueteres omnes in partestres diuiserunt, Aquitaniam, Celticam (quæ proprie Gallia) & Belgicam. Aquitania à Celtis diuiditur Garumna flumine. Celta à Belgis flumine Sequana, Deniq; Belgæ à Germanis flumine Rheno. Hic enim est antiquus limes Gallorum & Germanorum apud omnes authores. Atq; hæc diuisio fuit antiqua. Augustus aut Cæsar Aquitanis adiecit quicquid inter Garumnā et Ligerim amnes est populorū. tum reliquos Celtas, in Galliam Lugdunensem & Narbonensem diuisit, adiecta Narbonensi prouincia uetere, quam antea Romani tenuerāt, quæ hodie adhuc nomen tenet. Hanc diuisionē posteriores secuti sunt Geographi, præcipue uero Ptolemæus. Eam nos quoq; nunc prosequemur.

Aquitania igitur habet ab occasu oceanum Aquitanicū, à septentrione et ortu Lugdunensem Galliam, flumine Ligeri discretam, à meridie par-

ridie partim Pyrenæos montes, partim Narbonensem Galliam.

Lugdunensis à septentrione oceanum Britannicum spectat, ab occasu partim oceanum, partim Aquitaniam iuxta dictos limites. Ab ortu Belgicam, diuisam ab ea flumine Sequana, à meridie Narbonensem Galliam.

Deniq; Belgica à septentrione Britannicum habet oceanum, ab occasu Lugdunensem, ab ortu Germaniam magnam, diuisam ab ea flumine Rheno, à meridie Narbonensem Galliam.

Postremo Narbonensis Gallia, à septentrione Lugdunensi ac Belgica concluditur, ab occasu Pyrenæis montibus ac Aquitania, ab ortu alpinis, à meridie mari Gallico. Hic lectorem admonere uolumus, in descriptione Gallie, quod ad loca attinet, plus tribuendum C. Cesari, quam Ptolemæo. Quippe Cæsar regionem peragravit ac uidit. Fuit enim diligentissimus in locis describendis Cæsar. Porro Ptolemæus id non egit ut omnia priuata loca ad amussim pingeret, sed ut regionum in genere ueram phantasiam ac formam oculis subijceret. Sequani igitur, Rauraci, Heluetij, Leuci, & Lingones, uiciniq; populi, nequaquam Belgis sunt adscribendi, sed Celtis: etiamsi aliter tradidit Ptolemæus. Item Dubis, quem Cæsar Alduasdubim uocat, Arar, & Rhodanus, non ex eisdem montibus originem ducunt. Nec Auentici, aut ciuitas Equestris, Sequanorum ciuitates sunt, etiamsi ita exhibuit nobis Ptolemæus: sed Heluctionum, ut de Auentico Cornelius Tacitus lib. 17. docet. Hoc idem de ciuitate Equestri satis patet ex situ Heluetiorum, à Cesare descripto. Gallorum omnium fortissimi (ait Cæsar) Belgæ, maximæ famæ Celtæ. Cæsar totam Galliam decennio subegit, ait Strabo. Flumina Gallia habet opportunissima in utraq; maria, & nostrum & oceanum. Eam Franci, origine Germani, magna ex parte occupauere, præter Belgicæ maritimam oram, & eam qua Rhenum attingit: præterq; Lotharingos, Heluetios & Allobrogas, qui hodie Sabaudienfes dicuntur. Vrbes habent principalem Lutetiam, olim Parisiorum oppidum, & Lugdunum

Lugdunū nobile emporiū. Belgæ hodie in Picardos, Flandros, Brabatos, Hollandosq; diuisi sunt, & quosdam alios non ignobiles populos. Aquitani Gasconia hodie nomē retinent. Celtæ aut innumera nomina. Ex his multi sunt, qui Francis parent, sunt item qui non parent.

DE GERMANIA. CĀ. XXVI.

Germania magna ab occasu Rhenum habet Galliasq; à septentrione Oceanum germanicum, à meridie flumen Danubium, *Quarta Europa pæ tabula.* regiones uero Rhetiam, Vindelitiam, Noricum, Pannonias duas, superiorem & inferiorem. Ab ortu Vistulam flumen, & Carpathum montem. In hac tam uasta ac magna natione, ex antiqua appellatione quatuor duntaxat populorū nomina mansere, Saxonum, Phrysiarū, Marcomannorum, et Sueuorum. Et Sueui quidem quondam ad Albim fluium habitabant, patentissima regione, ut patet apud omnes auctores. Ceterum Strabo etiam Sueuorum ad ortu Danubij meminit lib. 4. ad finem, ubi hodie quoque manet nomen. Marcomanni autem hodie uulgo Merrhenlandi dicuntur. Germaniæ maximus fluuius est albis, ultra quem Romani non habuerunt imperium, ait Strabo lib. 7. Maxima sylua in ea Hercynia est, de qua Cæsar lib. 6. elegantissime differit, & quæ hodie nigra sylua dicitur, eiusdē caput est. Bacenis aut sylua longe alia est, uidelicet nō longe ab Albi fluuiio in Sueuis. Multi hodie picariam uolūt, quæ in Turynge est. Tota hodie natio in multa regna & regulos diuisa est, non magno suo cōmodo. Vtitur autē sermē uetere lingua Germania, exceptis Bohemis, ac parte Poloniae. Vrbes quoq; in ea præclarissimæ, ut urbs Norica in umbilico propē Germaniæ, Erastphordia in Turynge, Praga in Bohemis, Vratislaui in Silesijs, Lubecum in Cymbricæ Chersonesi Isthmo, & reliquæ infinite.

DE RHAETIA, VINDELITIA, NORICO,
Pannonijs duabus, Illyri, & Dalmatia. CĀ. XXVII.

Rhætia ab occasu Heluetijs, à septentrione Danubio et Germania, *Quinta Europa pæ tabula.* à meridie alpibus terminatur.

H

minatur

HEN. GLAREANI

minatur. Hæc natio non prorsus ita habet apud Strabonem, qui eam ad Comum usque extendit. Hi origine Thusci sunt, ut author est Liuius libro quinto ab urbe condita. Et lingua Thusca etiamnum apud Rhætos manet, quanquam non incorrupta, ut idem ait Liuius. Ipsi in tria fœdera scissi sunt, licet non eo omnino tractu, quem pingit Ptolemeus.

Vindelitia ab occasu Lyco & Rhætia, à septentrione Danubio & Germania, ab ortu Aeno et Norico, à meridie item alpibus clauditur. In ea præclarissima urbs Augusta Vindelicorum ad Lycum amnem. Noricum ab occasu Aenum flumen et Vindeliciam, à septentrione Danubium & Germaniam, ab ortu pannoniam superiorem, à meridie alpes habet. Hæ duæ nationes nunc nomen Bauariæ habent.

Pannonia superior ab occasu Noricum, à septentrione Germaniâ & Danubium, ab ortu Pannoniâ inferiorem, à meridie Illyrim habet. Hodie Austria & Stiria. Porro in ea præclarissima urbs Vienna.

Pannonia inferior à septentrione Germaniam et Danubiū, ab occasu Pannoniâ superiorem, à meridie Liburniâ siue Illyrim, et ab ortu Iazygas Metanastas habet. Hæc hodie sub Vngaris propemodum est.

Illyris, quæ eadem Liburnia (nam authores hæc duo nomina ferè confundunt) Item Dalmatia (quæ magis ad ortum ac meridiem à Ptolemeo non singulatim descripta, quanq̃ regionem singularem puto) à septentrione habet utraq; Pannoniam, ab occasu Histriam, ab ortu superiorem Mysiam, à meridie Macedoniam ac mare Hadriaticum. Tota hæc Natio Sclauonia hodie uocatur, uulgo wendenland.

DE ITALIA, CORSICA, SARDINIA, & SICILIA CAP. XXVIII.

Sexta Europa
per tabula.

ITalia peninsula ab occasu Alpium iugis terminatur, ad Varum usque flumen, & Tyrrheno pelago, quod etiam mare Tuscum & inferius dicitur, à septentrione alteris alpium iugis, quæ Rhætia, atq; alijs sequentibus

sequentibus nationibus imminet, ab ortu Hadriatico mari, quod nunc Venetum uocant, olim à Romanis Superum uocabatur, deniq; à meridie mari Siculo. Hæc omnium regionum præclarissima. Caput habet Rhomam, olim gentium dominam, & Tyberim amnem. Vrbes præterea præclarissimas, Insubrium Mediolanum, Venetorum Veronam, & urbem nouam, quæ nunc Italiæ clarissima est, Ligurum Genuam, Tuscorum Florentiam, Campanorum Capuam, nec longe ab ea liberam quondam Neapolim. Per mediam Italiam mons Apenninus tendit, perinde atq; spina per tergum hominis. Est in Italia togata Gallia iuxta Padum ingens flumen, ad Rubiconem usq; amnem, ubi uera Italia incipit. Hæc olim Gallia Cisalpina uocabatur, cū altera Gallia, uidelicet nostra, Transalpina, Comata, ac Bracata diceretur. Italiæ forma tibiæ demortui hominis adsimilis est.

Cyros, quæ & Corsica, insula, ab occasu & septentrione mari Ligustico, ab ortu Hetrusco clauditur, à meridie mari, qd inter ipsam ac Sardiniam iacet. Hæc insula est nunc sub Genuensium dominio. Laudatur hodie ex ea uinum.

Sardinia ab ortu habet Tyrrhenū pelagus, à meridie Africū, ab occasu et septentrione Sardou. Hæc insula plātæ hūani pedis adsimilis est. *pæ tabula.*

Sicilia insula triquētra, ab occasu & septentrione mari Tyrrheno clauditur, à meridie Afro, ab oriēte Hadriatico siue Ionio. Tria habet promōtoria, unde & Trinācris à Græcis dicta, quorū Pelorus septentrionem ac Italiā spectat, Pachynus ortū, Lilybæū meridiē et occasum. Ex Lilybæo qdā naues è Cartaginensiu portu egrediētes uidere poterat, ut refert Valer. Max. li. i. non ita longe à fine Itaq; qdā putant Siciliā plus æquo remotam ab Africa in Ptolemæi descriptiōe. Strabo tamē li. 17. ait Carthaginem distare à Lilybæo spacio milliu stadiorū ac quingentorum serè, quæ cū Ptolemæi nō omnino discrepat pictura. In hac insula mons Aetna incendio memorabilis, Syracusæ urbs, ac Messana. Sardina ac Sicilia hodie sub ditione Hispanorum esse dicuntur.

DE SARMATIA EVROPAE, TAVRICA

Chersoneso, Iazygibus Metanastis, Dacia, duabus

Myjsi, & Thracia. CAP. XXIX.

Octava Euro-
pæ tabula.

Sarmatia Europæ terminatur à septentrione oceano Sarmatico, ab occasu Vistula fluuij & Germaniæ, à meridie Iazygibus Metanastis, Dacia ac Mysia inferiore, ab ortu Sarmatia Asiatica, fluuij Tanai, Meotideq; palude. Hæc regio nostra etate in multas regiones diuisa est, Poloniam, Rhußiam, Prussia, Lituanicâ, Liuoniam, Moscouiâ, Podoliâ, Albam Rhußiam. Sarmatiæ maior pars, neq; parua Germaniæ portio hodie sub uictoriosissimo principe SIGISMUNDO rege Poloniæ degit. Est in hac Borysthenes satis celebre flumen.

Taurica Chersonesus Meotide palude, Cimmerio Bosporo, ac mari Euxino penè circumdatur. Hodie minor Tartaria à quibusdam.

Nona Euro-
pæ tabula.

Iazyges Metanastæ terminos habent à septentrione Sarmatiam Europæ, ab occasu & austro Germaniâ & Pannoniam inferiorem, ab oriente Daciam, hodie septem castra dicuntur, uulgo Sibenburg.

Dacia terminatur à septentrione Sarmatia Europæ, ab occasu Iazygibus Metanastis, à meridie Mysia superiore & Danubio, ab ortu Mysia inferiore & Danubio. Hanc hodie Transsylvaniam uocant. Est aut longè alia ab ea, quam non rectè hodie Daciam uocant, cum sit Dania appellanda, uulgo Dänmårkt, ad Cimbricam Chersonesum.

Mysia superior à septentrione habet Daciam, ab occidente Dalmatiam, à meridie Macedoniam, ab ortu Thraciam. In ea est Dardania. Hæc hodie Seruia dicitur.

Mysia inferior ab occasu habet Daciam, à septentrione Sarmatiam in Europa, ab ortu pontum Euxinum, à meridie Thraciam & Aemum montem. Hic Danubius sex hostijs in pontum Euxinum effunditur. Hodie Valachia & Bulgaria.

Thracia à septentrione habet inferiorem Mysiam, ab occasu superiore

riorem, à meridiem mare Aegæum, ab ortu Bosporum Thracium, ac Propontidem. In hac Constantinopolis est, olim Bizantium.

Ad Thraciam & Hellespontum est proprie Chersonesus, ubi urbs Sestus, amore Herûs & Leandri clara.

DE MACEDONIA, EPIRO, ACHAIA, EUBŒA, Peloponneso, & Creta insula. CAP. XXX.

Macedonia limites habet à septentrione Dalmatiam, Mysiam Decima Euro-
superiorem & Thraciam, ab occasu Ionium pelagus siue Ha-
driaticū, à meridiē Epeirū atq; Achaiam, ab ortu Aegæi pelagus. Ea
natio rebus gestis, et regū nobilitate præclarissima, præcipue uero Ale-
xandri Magni. In ea urbes quoq; præclarissimæ, Theſsalonica, Philip-
pi, Demetrias. Montes: Athos, Olympus, Ossa, Pelios, & Othrys. Flu-
uij: Sperchius, Peneus, Axius & Strymon. Ptolemæus hanc latiorē fa-
cit quā uetusta descriptio habet apud Liviū de bello Macedonico.

Epeirus à septentrione terminatur Macedonia, ab occasu & meri-
die mari Ionio siue Hadriatico, ab ortu Achaia. Montes in ea Acroce-
raunea & Pindus à Theſſalis imminens. Ciuitates, Oricum, Ambracia
& Actū. Hæc natio à Romanis maxime uastata fuit, nobilis suo quon-
dam Pyrrho rege. Insulam adiacentem habet Corcyram, olim Phæa-
ceam dictam ut putant quidam, nobilem carmine Homeri, & Alcinoō
rege, nunc Corfun nominant. Sunt & aliæ adiacentes insulæ, Ithaca
Vlyſſis patria, Cephaleniæ, & Echinades, ac Zacynthus.

Achaia ab occasu habet Epeirum, à septentrione Macedoniam, ab
ortu mare Aegæum, à meridiē Hadriaticum & Creticum pelagus. In
hac sunt Athenæ disciplinarum altrix quondam, Delphi in Phocide
oraculo Apollinis clari. Montes, Helicon, Parnassus, Cytheron, Hyme-
mettus. Fluius, Asopus. Regiones præclarissimæ, Aetolia, in qua Ca-
lydon: Boeotia, in qua Thebæ: ac Phocis, in qua (ut diximus) Delphi.
Item Sunium promontorium. Achaie Eubœa ingens adiacet insula.

HEN. GLAREANI

hodie Nigra pont. In ea Chalcis ciuitas clara morte Aristotelis. Ea est iuxta Euripum è regione Aulidis portus Bæotie.

Peloponnesus limites habet à Septentrione Corinthiacum sinum, Isthmum, & Creticum pelagus. Ab occasu atq; meridiè Hadriaticum pelagus, ab ortu Creticum mare. Hodie Morea dicitur. Hæc toto orbe peninsula maxime celebrata est, propter Mycenarum, Argiuorum, Lacedæmoniorum, Sicyoniorum, Eliensium, Arcadum, Pyliorum, & Messeniorum imperium. Multæ horum populorum præclarissimæ urbes, multi principes celebrati, immensæ res gestæ, montes quoq; ac fluij celeberrimi. Ab occasu Strophadas insulas habet duas, ab Austro Cythæra, ab ortu Salamina, & Aeginam maxime famæ.

Creta insula ab occasu terminatur mari Hadriatico, à septentrione Cretensi, à meridiè Punico, ab oriète Carpathio. Hæc quoq; insula nulla sub cælo magis celebrata, centum olim habebat oppida, ideòq; ab Homero ἐκατόπολις dicta, hodie Candia. Item in Aegeo pelago insulæ sunt multæ, quædam ab situ uocantur Cyclades, quæ circa Delum in circulo positæ sunt. Reliquæ Sporades dicuntur, q; undiq; per mare dispersæ sint. De his omnibus Plinius lib. 4. cap. 12. copiosissime. Hæc omnes nationes, quas hoc capite enumerauimus, sub Turcarum impio sunt.

AFRICA.

DE APHRICA, ET EIVS PARTIBUS,
ac primū de Mauritanij duabus, Africa minore,
ac Numidia. CAP. XX XI.

Sequitur deinde Aphrica altera mundi pars, quam Ptolemæus li. quarto tabulis quatuor descripsit. Habet autem regiones duodecim, Mauritanias, Tingitanam ac Cæsariensem, Numidiam nouā, Aphricam propriè, Cyrenen. Marmaricam, Libyam, Aegyptum inferiorem,

riorem, Thebaida, Libyam internam, Aethiopiam supra Aegyptū,
Aethiopiam omnibus his australiorem.

Prima Africa
cæ tabula.

Mauritania Tingitana ab occasu habet oceanū occidentalem, ad
septentrionem fretum Herculeum & Ibericum usq; ad Maluæ fluij
hostia, ab ortu Mauritaniā Cæsariensem, à meridie Getuliam et Li-
byam internam. In hac Ptolemæus duos Atlantes constituit, maiore
& minorem. Est in ea Tingis Cæsarea, & columna Herculis Alyba.

Mauritania Cæsariensis ab occasu habet Tingitanam, à septen-
trione Sardoum pelagus usq; ad Ampsagū fluium, ab ortu Africam,
à meridie Libycos montes & Getuliam. In hac Syphacis quondā rē-
gia, & Masesyliorum regnū, quod postea in Masanisse manus uenit.

Secunda Africa
cæ tabula.

Aphricæ latus occidentale, terminatur Mauritania Cæsariensi, et
Ampsaga fluuiio: septentrionale, pelago Aphricano: oriētale, Cyrene:
meridionale, desertis interioris Libyæ. In hac Carthago est pertinax
in perniciem usq; suam Romani imperij æmula. Est Vtica, ubi poste-
rior Cato se occidit. Est & Numidia prouincia, quam suis quibusdam,
sed non ita proprijs terminis descripsit Ptolemæus. In ea Cirtha regia
ciuitas maxima. Quanquam Ptolemæus eam Cirtesiorum faciat urbē.
Multæ ante Aphricam insule sunt, & duæ Syrtes, maior & minor,
impediti ac salebrofi sinus maris. Hæc tota cum duabus Mauritanij
natio, hodie Barbaria uocatur.

DE CYRENAICA, AC RELIQVIS nationibus Africæ. CAP. XXXII.

Cyrene ab occasu habet Syrtim magnam, ac Africam proprie, à
septentrione Libycū pelagus, ab ortu Marmaricā, à meridie de-
serta Libyæ interioris. Ciuitates insignes inter cæteras sunt Beronice,
Arsinoë, Ptolemæis, Apollonia ac Cyrene, unde & pentapolis dicta:

Tertia Africa
cæ tabula.

Marmaricam, Libyā, ac Aegyptū, Ptolemæus nō adeo accurate di-
stinxit, quanq̃ Marmaricā ad Cyrenen ponit, deinde Libyam, postre-
mo Aegyptum ad Asiam & sinū Arabicum. Hæ tres etiā nationes ad
septentrionem

Septentrionem habent Aegyptiacum pelagus, ad meridiem Aethiopia supra Aegyptum. In Libya hac est Hammon oraculo Iouis clara ciuitas. In Aegypto inferiore Alexandria est metropolis, opus Alexandri Magni, & regum Ptolemaeorum regia, denique nostri Ptolemaei patria. Hac Aegyptus Nilo quotannis irrigatur, fluuio totius orbis maximo, qui septem hostijs in nostrum mare exoneratur, ac Aegyptum inferiorem in literæ Δ formam ambit. Supra hanc Thebais regio est ad Nili ripas utrinque, ac undique propemodum montibus circumdata. In ea multe ac praeclarissimæ urbes, ut Thebe centum portis, Homero celebrata: quæ etiam $\delta\iota\omicron\sigma\pi\omicron\lambda\iota\varsigma$, de qua Iuuenalis:

Rari quippe boni, numero sunt uix totidem, quot
Thebarum portæ, uel diuitis hostia Nili.

Ad sectionem Nili, ubi Δ efficit, Babylon est: atque paulo infra Tanis, ubi filij Israël priorem captiuitatem, de qua in Exodo, passi sunt, ac Mose duce per rubrum mare siue sinum Arabicum in desertam Arabiæ deducti, postea in terram sanctam uenerunt.

Quarta Africa
cætabula.

Libya interior terminatur à septentrione duabus Mauritanijs, Africa atque Cyrene, ab ortu Aethiopia, quæ supra Aegyptum est, ab occasu oceano occidentali. Populi in hac celebres Garamates et Getuli. Aethiopia quæ supra Aegyptum est, terminos habet à septentrione Aegyptum, Marmaricam, & Libyam: ab occasu interiorem Libyam, à meridie exteriorem Aethiopiam, ab ortu Arabicum sinum siue mare rubrum. In hac Meroë insula est Nili, in qua diuus Mathæus prædicasse Euangelium dicitur. Item Troglodytica natio & Aromata.

Aethiopia omnibus his australior, à septentrione habet Lybiā interiorem et Aethiopiam supra Aegyptum, ab occasu et meridie Ptolemaeo incognitā terrā, ab ortu sinum Barbaricum, quæ pars est oceani Indici meridionalis. In hac montes Lunæ sunt, ex quibus Nili paludes originē trahunt. Extremum Ptolemaeo cognitum Præsum est promotorium. uerum nostra ætate tota hæc portio à Lusitanis inuenta est, ut postea exponemus.

ASIA

ASIA.

DE ASIA TERTIA PARTE MVNDI.

CAPVT .XXXIII.

A Siam magnā Ptolemæus tribus libris descripsit, quinto, sexto, & septimo: item. 12. tabulis. Prouincias eius facit. 48. quanquā in ultimo catalogo libri octauī apud eundem non usq; adeo clarum est, num Pontum ac Bithyniam duas faciat regiones, an Galatiam ac Paphlagoniam, utraq; enim illic binæ, quæ in quinto singulæ, nec distinctæ. Idem de magna Phrygia & Syria Caua dubitamus. Sunt aut in quinto hæ nationes: Pontus ac Bithynia: quæ proprie Asia dicitur: Phrygia magna, Lycia, Galatia, Paphlagonia, Pamphylia, Cappadocia, Armenia minor, Cilicia, Sarmatia Asiatica, Colchis, Iberia, Albania, Armenia maior, Cyprus insula, Syria caua, Phœnice, Palestina Iudæa, Arabia petraea, Mesopotamia, Arabia deserta, Babylonica. In sexto hæ sunt nationes: Assyria, Susiana, Media, Persis, Parthia, Carmania deserta, Carmania altera, Arabia felix, Hyrcania, Margiana, Bactriana, Sogdiana, Sacæ, Scythia intra Imaum montē, Scythia extra Imaū montem, Serica, Aria, Paropamisus, Drangiana, Arachosia & Gedrosia. In septimo libro sunt hæ: India intra Gangem fluium, India extra Gangem, Sinarum regio, & Taprobane insula.

DE PONTO AC BITHYNIA, ASIA PROPRIE, Lycia, Galatia ac Paphlagonia, Pamphylia, Cappadocia, Armenia minore & Cilicia. CA. XXXIII.

Ponti ac Bithiniae termini sunt ab occasu Thracius Bosporus & Propontidis pars, à septentrione pontus Euxinus, ab ortu Galatiae Prima Asia, à meridie regio quæ proprie Asia. In ea sunt urbes præclaræ Chalcedon, Nicea ac Nicomedia.

I Quæ pro

Quæ proprie Asia dicitur, habet à septentrione Bithyniam, ab occasu Propontidem, Hellespontum, ac Aegeum pelagus, quod ijs in locis Icarium ac Myrtoon dicitur, à meridie Rhodiense pelagus, ab ortu Lyciam, Pamphyliam, ac galatiam. Sed notandū regionem, quæ pprie Asia dicitur, apud Ptolemæum comprehendere Phrygiam magnā ac Cariam. Præterea esse in ea Mysias duas, maiorem ac minorem. Phrygias item duas, maiorem & minorem, & hanc quidem dici Troiadem, in qua Ilium ac Ida mons. Deniq; in ea esse Aeoliam, Ioniam, ac Doridem regiones. Est aut̃ hec natio abunde apud omnes authores celebrata urbibus præclarissimis. Præterea fluminibus ac montibus innumeris. Carum etiam nomen in militia clarū est, Lydorum uero in diuitijs. Hæc hodie cum adiacentibus regionibus magna Turcia dicitur.

Lycia terminatur ab occasu & septentrione regione quæ proprie Asia dicitur, ab ortu Pamphylia, à meridie mari proprio. In ea Xanthus flumen, ac Patara urbs.

Galatia limites habet ab occasu Bithyniam et partē Asiæ proprie, à meridie Pamphyliam, ab ortu Cappadociam, à septentrione pontum Euxinum. In hac Paphlagonia est ad pontum Euxinum. Item ciuitas Synope, & extrema Carambis, fluuius Halis, Lydij olim ac Medici imperij discrimen. Galatæ à Celtis oriundi sunt, quos Græci Galatas, Latini Gallos dixerunt. Galatarum linguam ait D. Hieronymus suo tempore fuisse similem Treuirorum. Ad hos D. Paulus scripsit.

Pamphylia terminatur ab occasu Lycia ac Asia, à septentrione Galatia, ab ortu Cilicia & Cappadocia, à meridie Paphylico mari. In hac sunt Berga & Attalia ciuitates, quarū mentio est in actis Apostolorū.

Cappadocia terminatur ab occasu Galatia, à Meridie Cilicia, ab ortu Armenia minore, & superne etiam maiore, à septentrione ponto Euxino. In hac flumen est Termodon. Item ciuitates maritimæ duæ, Trapezus & Themiscyra. Item Amaſcia Strabonis patria.

Armenia minor à septentrione et occasu habet Cappadociā, ab ortu Armeniæ

in Armeniâ maiore, distinctâ ab ea Euphrate flumie: à meridie Ciliciâ.

Cilicia terminatur ab occasu Pamphylia, à septentrione Cappadocia et minore Armenia, ab ortu Ammano monte, à meridie mari Isico siue Cilicio. In hac fluuius Cydnus, qui Tharsum urbem præclarissimam perluit, D. Pauli patriâ. Hactenus Chersonesi regiones enumeratæ sunt, quâ minorem Asiâ uocamus. Habet autem insulas circunquaq; adiacentes. Et Troas quidem, Tenedon, & Lesbos: Lydia uero Chium: Ionia autem Icarum, & Samum. Deniq; Caria Con, Doris Carpathum, Lycia Rhodium, omni etate claram insulam.

DE SARMATIA IN ASIA, COLCHIDE,

Iberia, Albania, & Armenia minore. C. A. XXV.

Sarmatia Asiatica terminatur à septentrione terra incognita Ptolemeo, ab occasu Sarmatia Europæ, Tanai fluuii, Maotide palude ac Cimmerio Bosporo: à meridie Euxino mari, Colchide, Iberia ac Albania: ab ortu Scythia intra Imaum montem, et mari Caspio. In hac sunt Amazones, montes Hyperborei, & Caucasus, Mithridatis regio, Alexandri columnæ. Hæc hodie Tartaria dicitur. Hic etiam notandum quas Ptolemæus duas Sarmatias facit, eas alios authores Scythias nominare. Ac de alijs duabus Scythijs uel nihil, uel parum tradidisse. Tamen si omnes septentrionis populos Scythas nominant passim.

Secunda Asia
tabula.

Colchis habet à septentrione Sarmatiam in Asia, ab occasu pontum Euxinum, à meridie maiorem Armeniam, ab ortu Iberiam. In ea Phasis flumen, & urbs Dioscurias. Ex ea Medea cum Iasone profugit in Græciam.

Tertia Asia
tabula.

Iberia undiq; motibus septem, terminatur à septentrione eadē Sarmatia, ab occasu Colchide, à meridie maiore Armenia, ab ortu Albania.

Albania habet à septentrione eandem Sarmatiam, ab occasu Iberiam, ab ortu mare Caspiam siue Hyrcanum, à meridie armeniam maiorem. In his regionibus cum Mithridate rege Ponti bellauit

HEN. GLAREANI

Pompeius. Aiunt & in ea diuum Barptolemaū concionatū uerbū dei.
 Armenia maior terminatur à septentrione Colchide, Iberia ac Albania: ab occasu minore Armenia ac Euphrate, parte etiam Cappadocia, ab oriente mari Caspio & Media, à meridie Mesopotamia, atque Assyria. In montibus Armeniæ post diluuium arca Noë consedisſe dicitur Gene. cap. 8. Quidam etiam addunt in Gordiæis montibus. Euphrates in ea oritur, & Araxes, & Tigris, fluij celeberrimi.

DE CYPRO INSVLA, SYRIA, ATQVE
 eius partibus, Phœnice, Caua Syria, Palestina Iudæa, Arabia
 petræa, Mesopotamia, Arabia deserta, ac Babylonia.

CAPVT XXXVI.

Quarta Asia
 tabula.

Cyprius insula ab occasu pelagus habet Pamphylicum, à meridie mare Aegyptiacum, ab ortu Syriacum, à septentrione Cilicum. Hæc insula Veneri quondā sacra fuit. Habet urbes Paphos duas, ueterem ac nouam, & Salamina.

Syria terminatur à septentrione Armenijs, ab occasu Syriaco pelago, à meridie Iudæa Palestina, ab ortu Arabia deserta, Mesopotamia, ac flumine Euphrate. Natio mire celebrata in Iudæorum scriptis. Sub ea Phœnice comprehēditur, & Syria Caua, siue Coele, quam non recte uocant Curuam. Antiochiam habet ad Orontem fluuium, nominatissimam urbem in Actis Apostolicis. Item Tyrum ac Sydonem, Seleuciam, Damascum. Montes: Carmelum, Lybanum, et Antilybanum.

Palestina Iudæa pars Syriæ, habet à septentrione Phœniciam, ab ortu Syriæ partem, à meridie Petræam Arabiam, ab occasu Syriacū pelagus. In hac Hierosolyma, Cæsarea Stratonis, Ioppe, nūc Iaphet. Multe item aliæ in sacris literis nominate urbes. Ipsa etiā Samariam complectitur ac Galileam. In ea Iordanis fluuius, qui Genesar lacum effundit. Ptolemæus etiā Tiberiadis addit lacū, qui neq; apud Pliniū, neq; apud Strabonē habetur, sed Tiberias oppidū ad Genesaritiidē lacum

cum

eum legitur apud Plinium: deniq; in Asphaltida labitur, quod mare mortuum uocat. In ea est terra, quā sanctam uocant sacra litera, diuisa in duodecim tribus Israēl. Cuius longitudo est à Dan ad Bersaben, latitudo ab Ioppe ad montana, quæ undiq; Iordani imminet, ab Arabibus.

Arabia Petra terminatur ab occasu Aegypti, à septentrione palestina Iudæa, à meridie interiore sinu Arabico, ab ortu Arabia felice ac deserta. In hac Petra est metropolis. Hæc olim Nabatæa dicebatur. Per huius partem filij Israēl ex Aegypto in terrā sanctam uenerunt.

Mesopotamia finitur à septentrione Armenia maiore, ab occasu Euphrate fluuii ac Syria, ab ortu Assyria per amnem Tigrim, à meridie partim Arabia deserta, partim Babylonia per Euphratem flumē. Hæc regio, quod inter duos fluuios Tigrim ac Euphratem media sit, Mesopotamia dicta est. Moses Geneseos capite. xi. uocat illam Aram. In ea urbs Carræ, eadē M. Crassi nobilis, ab Hebræorum historicis maxime celebrata. Item Edeffa Abgari regis ciuitas, cuius mentionem facit Eusebius lib. i. cap. 15.

Arabia deserta habet à septentrione Mesopotamiā, ab ortu Babyloniā, à meridie felicem Arabiā, ab occasu Syriam ac Arabiā petream.

Babylonia terminatur à septentrione Mesopotamia, ab occasu Arabia deserta, ab ortu Susiana, à meridie sinu Persico. In hac Chaldæa regio est, cuius urbs Vrchoa, quæ apud Ptolemæum Orchoa legitur, patria Abraham Geneseos cap. xi. In regione Babylonia, urbs est ipsa Babylon, opere, ac magnificentia inter septem orbis spectacula.

DE ASSYRIA, SVSIANA, MEDIA,

Parthia, Hyrcania, Arabia felice, ac duabus Carmanijs.

LIBRO 2. CAPVT .XXXVII.

Assyria finitur à Septentrione Armenia maiore, ab Occasu Quinta Asiæ Mesopotamia & Tigri flumine, à meridie Susiana, ab oriente Media. Horum imperium & antiquissimum erat, & maximum.

In hac est Ninus urbs ædificata à Nino Beli filio.

Media terminatur à septentrione Hyrcano siue Casspio mari, ab occasu maiore Armenia & Assyria, à meridie Perside, ab ortu Hyrcania & Parthia. Horum etiam imperium olim magnum fuit, & ab Assyrijs tralatum. Porro regum Persarum domicilium erat æstiuo tempore Ecbatanis in Media, Hyberno in Perside.

Susiana habet à septentrione Assyriã, ab occasu Babylonã, ab ortu Perside, à meridie Persicũ sinũ. Huius regionis metropolis sunt Susa.

Persis terminatur à septentrione Media, ab occasu Susis, ab ortu Carmanijs duabus, à meridie sinu Persico. Hi à Medis in se & Susa retulerunt regnum. Quorum nomen & lingua etiamnũ toto oriente clarẽt.

Parthia ab occasu habet Medos, à septentrione Hyrcaniã, ab ortu Ariam, à meridie desertam Carmaniam. Hi omnium orientaliũ maxime Romanorũ impium, cum potissimũ florerent Romani, retulerunt.

Sexta Asiae
tabula.

Arabia felix à septentrione habet Petream atq; desertam Arabias, ab occasu sinum Arabicum, à meridie mare rubrum, ab ortu sinum Persicum & mare rubrum. In hac Saba est, & nostra ætate Mecha, domicilium Machumeti.

Hyrcania terminatur à septentrione Hircano pelago, ab occasu Media, à meridie Parthia, ab ortu Margiana, ferax natio Tigridum. Vnde illud Vergilij Aene. 4. Hyrcanæq; admorunt ubera Tigres.

Deserta Carmania habet ab occasu Persidem, à septentrione Parthiam, ab ortu Ariam, à meridie alteram Carmaniam.

Carmania altera terminatur à septentrione Carmania deserta, ab ortu Gedrosia, ab occasu Perside & Sinu Persico, à meridie Indico pelago. Hæ duæ nationes nihil memoratu dignum habent.

DE MARGIANA, BACTRIANA, SOGDIANA, SACS, duabus Scythijs, ac Serica, CAP. XXXVIII.

Septima Asiae
sive tabula.

Margiana habet ab occasu Hyrcaniã, à septentrione Scythiã intra Imaum montem, à meridie Ariam, ab ortu Bactrianiã.

In ea Massagætæ sunt, Dacæ & Tapūri populi.

Bactriana terminos habet ab occasu Margianam, à septentrione & ortu Sogdianam diuisam ab ea Oxo amne, à meridie Ariam & Paropamisadas. In ea Bactra sunt eius regionis metropolis.

Sogdiana terminatur ab occasu & septentrione Scythia intra Imaum montem, ab ortu Sacis, à meridie Bactriana & India. Hactenus Alexander Magnus exercitum duxit. Sunt autem duæ Alexandrie in ea Oxiana ac ultima.

Sacæ terminantur ab occasu Sogdiana, à septentrione Scythia intra Imaum montem, ab ortu Scythia extra Imaum montem, à meridie India intra Gangem. Regio Nomadum est: ciuitates enim nō habent, nemora autem & speluncas inhabitant, ait Ptolemæus.

Scythia intra Imaum montem ab occasu habet Asiaticam Sarmatiam, à septentrione terram Ptolemæo incognitam, ab ortu Imaum montem, à meridie Sacas, Sogdianos & Margianam.

Scythia extra Imaum montem terminatur ab occasu Scythia al- Octaua Asia
tera & Sacis, à septentrione terra incognita Ptolemæo, ab ortu Se- tabula.
rica, à meridie parte Indiæ extra Gangem. Sanè ante admonuimus de
his duabus Scythijs apud ueteres raram uel nullā potius esse mentionē.

Serica terminatur ab occasu Scythia quæ extra Imaum est, à septentrione atq; ortu terra incognita Ptolemæo, à meridie India extra Gangem & Sinis. In hac Issedones sunt, ac Sera metropolis.

DE ARIA, PAROPAMISADIS, DRANGIANA, ARACHOSIA, GEDROSIA, DUABUS INDIJS, Sinarum regione,
& Taprobana insula. CA. XXXIX.

Sequuntur nationes ab Macedonibus, duce Alexandro Philippi filio, lustratæ, alioqui non usq; adeo celebres.

Aria à septentrione habet Margianam ac Bactra, ab occasu Par- Nona Asia
thiam ac Carmaniam desertam, à meridie Drangianam, ab ortu Pa- tabula.

ropamifadas. In ea est Alexandria ab ipso Alexandro ædificata.

Paropamisada ab occasu habent Ariam, à septentrione Baſtra, ab ortu Indiam cis Gangem, à meridie Arachosiam. Nomen habent à monte Paropamiso, qui ipsis imminet à septentrione.

Drangiana ab occasu habet Carmaniam desertam, à septentrione Ariam, ab ortu Arachosiam, à meridie Gedrosiam.

Arachosia terminatur ab occasu Drangiana, à septentrione Paropamisadis, ab ortu India cis Gangem, à meridie Gedrosia. In hac quoq; Alexandria est.

Gedrosia terminatur ab occasu Carmania altera, à septentrione Drangiana ac Arachosia, ab ortu India cis Gangem, à meridie occaſo Indico meridionali.

Decima Asia
tabula.

India cis Gangem habet ab occasu Paropamisadas, Arachosiam & Gedrosiam: à septentrione Imaum montem iuxta superiacentes Sogdianos ac Sacas, ab ortu Gangem fluvium ac alteram trans Gangem Indiam, à meridie Indicum oceanum. In hac Indus maximus est fluvius, à quo India nomen habet. Item Nagara, quæ & Dionysio polis, & Nyssa apud autores, non longe ab Arachosia urbs. Hæc natio ingens est, qua uno nomine nulla maior.

Vndecima Asia
tabula.

India trans Gangem ab occasu habet alteram Indiam & Gangem fluvium, ad septentrionem Scythiam & Sericam, ab ortu Sinarum regionem, à meridie Indicum pelagus. In hac est aurea Chersonesus inter duos sinus Gangeticum & Magnum.

Sinarum regionem terminat à septentrione Serica, ab ortu atque meridie terra Ptolemæo incognita, ab occasu India trans Gangem & magnus sinus. De hac regione propemodum nihil est apud autores.

Duodecima

Asia tabula

Taprobane insula opposita India cis Gangem, maxima omnium apud Ptolemæum, auro, argento, alijsq; metallis abundas; nostra et æte non omnino eo modo reperta.

De regio

DE REGIONIBVS EXTRA PTO-
lemæum. CAP. XL. & ultimum.

QUæ extra Ptolemæi descriptionem sunt regiones, nõ ita certis
authoribus traditæ sunt, nec etiam tanta diligẽtia ac arte des-
criptæ. Ab occasu quicquid rerum ultra Hispanias, ac insulas fortu-
natas est, totum Ptolemæo incognitum fuit. A septentrione quicquid
ultra sexagesimum tertium latitudinis gradum, ubi Thyle locatur ul-
tima. A meridie quicquid ultra decimum sextũ gradũ latitudinis Aus-
strinæ. Ab ortu quicquid ultra centesimũ octogesimum gradum, quæ
omnia in generali tabula apud Ptolemæum facile est conspiciere.

Extra Ptole-
mæum.

Porro ad occidentem terra est, quam Americam uocant, longitudi-
ne octoginta fermè graduum. Duæ insulæ Spagnolla & Isabella: quæ
quidem regiones secundum littora ab Hispanis lustratæ sunt, Colum-
bo Genuësi, & Americo Vesputio eius nauigationis ducibus. Sunt qui
putent tempore Cæsaris Augusti eam terram fuisse notam, atq; Ma-
ronem libro sexto Aeneidos de ea hæc protulisse carmina:

Iacet extra sydera tellus,

Extra anni solisq; uias, ubi cælifer Atlas

Axem humero torquet, stellis ardentibus aptum.

Hoc de Aethiopia Maurorum Seruius intellexit. Landinus autẽ nul-
lam Aethiopiæ extra Zodiacum iacere contendit. Itaq; ipse exponit
extra, id est, penè extra. Porro Donatus solem pro die, annum pro no-
ste positum ait. Nos rem incertam iudicio lectoris relinquimus.

A septentrione Islandia insula est, Grienland, Pilappenland, Nor-
uegia, Suedia, quæ uere Gothia. Hæc triplex est, orientalis, occidenta-
lis, & meridionalis. Gotlandia insula, Scania insula, quæ hodie Selan-
diam uocant. At Plinius lib. 4. cap. 14. Scandinauiam uocasse uidetur,
aut saltem uicinã Daniã: ait enim ab incolis nominari alterũ mun-
dum.

HEN. GLAREANI.

dum, quippe quæ etiânum incompertæ est magnitudinis.

Ad ortum maxima pars Asiæ post centesimum octogesimum longitudinis gradum à nostris Geographis adijcitur. In qua immensa regna, ingentia flumina, multaq; alia dictu miranda. Adpingunt insulâ Zypangri ad extremum orientem. Iauam maiorem & minorem, & quasdam alias insulas, non certa tamen designatione.

Ad meridiem nostra ætate Madagascar pingitur, in eo loco ubi Ptolemæus Menuthiam insulâ libro. 4. capite ultimo posuit: præterea maxima portio Africa ab Hispanis lustrata, itinere illo, quo Calecutium feruntur. Porro oceanum Indicum meridionalem à Prasso promontorio Aphricæ ad Cattigarâ usq; Sinarum stationem, totum inclusum terra, Ptolemæus existimauit, quemadmodû mare Caspium, quod quidem omnes antiqui Geographi oceani septentrionalis partem putarunt.

Sed illud Indicum nunc reperiunt esse, non terra inclusum, sed ab meridionali Oceano esse. FINIS.

EPILOGVS.

Habetis hic candidi lectores, meas de habitabili terra lucubrationes, quas utinam tam gratas uobis esse sentiam, quàm sunt prompto ad publicam studiosorû utilitatem animo compositæ. Quod si fortunatâ hanc æditionem uidero, dabo fidelem operam, ut aliquando & limitiores, et locupletiores in publicum emittantur: ac alia item nostra, quæ studiosis non inutilia fore existimamus. Valete.

APVD FRIBRVGV M BRISGOICVM

ANNO. M. D. XXXIII.

EXCVDEBAT IOANNES FABER

EMMEVS IVLIACENSIS.

